

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

BANNER-56

Pris 2:50

Julen 1956

Tre vardagligheter

Dagen veckar sin stillhet i snö,
grå tränger skuggan mig nära.
Ekorrar klättrar mot hjärtat.

På is, på is
bärs sommarens solros fram.
Vädjandet börjar och slutar på nytt.
Förhärjande som kolsyresnö
är vinden som biter mitt fönsterbleck.
Är vinden som viker av efter vägar
där jag skulle ha vandrat.

En sanning till är för mycket.
I det vanda sitter en gud, glosögd
och stirrar.
Famlar efter pärtstickor
för att lysa i skrymslen.
En sanning till
till kaffet, smörgåsen, brännvinsflaskan
och det förflutnas förmaning med förvriden
mun står beskedligt tyst vid dörren.
Detta som vi ska vända in mot det egna
och hjälpa oss till andra
hur nyfött! Som kattungen.
Hör dess väldiga pip under himlarna.

Fågeln sitter i päronträdet,
han sitter också i körsbärträdet,
och barnen får stryk i själen.
Sanning på sanning måste de lära.
För varje dag har livet en spjutspets,
en bombpets, ett nålstick,
och i undantagsfall en beta bröd.
Vattkoppiga av osynliga ärr
jagar barnen fåglarna ur träden.
Där satt ju längtan på kvist.

STIG SJODIN

Stenson. 56.

Nr 12 * 1956

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: ÅKE ROOS
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 och 44 40 40 (växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA
(Utkommer en gång varje månad)

Kontrollmärke
lagligen skyddat
Prenumerationspris:
Helår 8:—, halvår 4:50

INNEHÅLL:

STIG SJÖDIN: Tre vardagligheter (dikt)	3
BO WILLNERS: Kring ett önskeprogram	5
ERIK NYHLÉN: Juläventyr i Gamla stan	6
STURE WAHLSTRÖM: Motorsport och fartrekord (för ungdom)	8
INGER SANDBERG: Lill-Nalles bärkalas (saga för barn)	11
LARS AHLIN: En lyckad resa (novell)	12
OVE EKELUND: Ensam jul på balkongen (novell)	14
RALF PARLAND: I Köldstjärnans tid (novell)	16
NILS-OLOF ANDERSSON — SIGGE STENSTRÖM: Kring vår trogna julgran... och andra jultraditioner	18
GUSTAF BOLINDER: Indianmystik kring Orinoco	20
HANS NORLING: Conan Doyle dödade Sherlock Holmes	22
SVEN VALLMARK: Mina fem sanatoriejulor	24
JULENS BILDKORSORD	32
GÖSTA KNUTSSON: Geografi och kärlek (pristävling)	34

ILLUSTRATIONER:

ARNE SVENSSON ♦ YNGVE SVEDLUND ♦ LASSE SANDBERG
GÖSTA KRILAND ♦ ELSIE-BRITT STENQVIST ♦ YNGVE SVALANDER
PER-OLOF BETZÉN ♦ OVE DAHLSTRAND

OMSLAG:

MAJKEN BANNER-WAHLGREN

Med ekonomiskt stöd

av Status' stora läsekrets har De Lungsjukas Riksförbund under det gångna året arbetat vidare för att förbättra situationen för de många tusen lungsjuka i vårt land. Under året har riksförbundet och dess lokalorganisationer bl. a. startat två nya konvalescenthem av hög klass, nämligen Fjällfarargården i Undersåker, Jämtlands län, och Gökvikens konvalescenthem i Antnäs, Norrbottens län. Konvalescentvården — dvs. eftervården — har trätt i förgrunden i kampen mot tuberkulosen. Nya samhällsägda arbetsträninginstitut och liknande har därför också tillkommit under året såsom eftervårdande organ för att återföra de lungsjuka till produktiv samhällsmedverkan.

I och med det stundande årsskiftet ersätts den gamla och uttjänta fattigvårdslagen av en modernare socialvårdslag, vilket vi hälsar med tillfredsställelse. Många tbc-sjuka — liksom andra långvarigt sjuka — är nämligen fortfarande hänvisade till socialvården. Vi hoppas, att den nya lagen i praktiken kommer att innebära en märkbar förbättring för socialvårdens klienter. Skulle så inte bli fallet, skall De Lungsjukas Riksförbund sträva efter en justering av den.

Vi vill också kämpa för bättre sjukförsäkringsvillkor för de långvarigt sjuka, av vilka en del faktiskt kom i ett sämre läge än tidigare, när den allmänna sjukförsäkringen infördes. En stor procent av våra sanatoriepatienter är nu utförsäkrade från sjukkassan och många av dessa får inte fri sjukhusvård.

Vårt framtidsprogram, som endast delvis kunnat antydast här, anser vi mycket angeläget — och vi hoppas på fortsatt förståelse från allmänhetens sida för våra strävanden. Genom att köpa vår tidning Status, som utkommer varje månad, ger Ni ett värdefullt stöd åt landets alla lungsjuka — och därmed också åt hela samhället.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

RED. AV TIDSKRIFTEN STATUS

Kring ett önskeprogram

Bo Willners kåserar om radiohjälpen

ANHALLER OM en hälsning till A. L., som efter två års vistelse i Turkiet är på hemresa med lastfartyget S-land. Hälsas välkommen av föräldrar och syskon.

— Med stor tacksamhet för en väl-skapad dotters födelse den 25/5 sänder vi detta bidrag till barn, som är sämre lottade. Eftersom hon rätteligen skulle fötts till midsommar ber vi Ni skall spela Alfvéns Midsommarvaka.

— Äkta skotsk säckpipemusik för återupplivande av gamla minnen —

— Klass 4^b, H. Allmänna läroverket, Hedemora. Pengar vi bötat för glömda böcker.

— När man med lyckligt resultat klarat sin första tenta, fått ett fint stipendium och ett trevligt sommararbete, passar det då inte med Morgonstämning av Grieg!

Känns hälsningarna och önskningsarna igen? De här eller andra. Det kan vara 100-tals önskemål för ett enda program — eller 1000-tals under de mest dramatiska insamlingsaktionerna. När måndagens utlottning är färdig för tisdagens radiohjälpsprogram ligger alltså den ojämförligt större delen av "postgiroönskekupongerna" kvar utan att s. a. s. få komma till tals. Femton skivor på sin höjd är inte mycket. Och även om många kan ha önskat höra samma skiva, så måste kanske ännu flera känna sig besvikna, när deras förhoppningar kommer på skam.

Det är nu inget att göra åt den saken, men man känner sig ibland som måltavla för ruttna tomater och skämda ägg, när man tackat och hälsat "välkomna igen nästa tisdag". — Nåja sådana våldsamerheter ligger nog inte för den stillsamma publiken vid Radiotjänsts önsketimmar. Men faktum är att det fortfarande finns lyssnare, som tror, att ett bidrag till Radiohjälpen är som en entrébiljett till önskeprogrammet. De glömmar bort att bidragsgivarna är många och att en utlottning måste ske och så sänder de in sin förebräelse i bittra ordalag per post. Det är inte den genomtänkta och positiva kritik, som alltid är en tillgång i det här programmet liksom i all annan programproduktion i radio.

Apropå radiohjälp — någon av Er kanske kommer ihåg det tillfälle för många år sen — nån gång i början av trettioalet tror jag det var — då vi sände ut en varning till den person, som tidigare på dagen köpt sackarin i en viss affär men blivit felexpedierad. Kunden hade kommit hem, kokat sitt te, satt sig tillrätta i godan ro och kopplade på radion för att få lite musik till sin testund. Då fick han höra en lugn men bestämd röst, som talade om för honom, att det han just höll på

Intendent Bo Willners har skickat många hälsningar genom etern

att hålla i koppen ingalunda var det sackarin han trodde — utan arsenik. Den licensen var väl värd sitt pris — och radiohjälpen, den existerade alltså på sitt sätt redan då.

Vid ett annat tillfälle gällde det också livet — eller rättare sagt de sista flyende timmarna och minuterna av ett långt liv. En gammal människa låg på sitt yttersta och hade så gärna en sista gång i Radiohjälpens önskeprogram velat få lyssna till en av sina älsklingsånger. Jag fick beskedet av en anförvant till den gamla. Frågan var nu bara: skulle hon hinna överleva och uppfatta programmet på tisdagen. Det gjorde hon. Skivan kom som en särskild trösteskiva plus en

lämplig hälsning till den gamla. Jag fick sedan höra att hon känt sig lycklig — en känsla, som den gången i hög grad delades av programledaren.

Distansen är stor mellan mikrofon och högtalare. Vi kring mikrofonen känner oss ofta på ett särskilt sätt isolerade med vårt arbete. Utom i de offentliga radioprogrammen ser vi inga spontana reaktioner, inga förstående leenden eller goda skratt, inte heller likgiltiga gäspningar eller ilska minner.

Det blir som att arbeta på känn. Och ändå kan en stark känsla av kontakt arbeta sig fram — en visshet om, att det här hör åtminstone någon på med uppmärksamhet. Åtminstone någon börjar känna, börjar tänka, börjar förstå. Och med den kontakten följer en ömsesidighet, som inte kan förklaras, bara upplevas. Många radiotalare känner säkert igen det där. Många föredrar därför också att tala direkt till lyssnarna och undvika inspelningar. Effekten av ett ord, som skapat kontakt i rätt tid kan illustreras av episoderna, som jag nyss berättade.

Radiohjälpsprogrammen har — kan man säga — kommit att fylla en trefaldig uppgift — dels att vara ett underhållningsprogram, lyssnarnas eget, fyllt av sång och musik, som ligger deras hjärtan nära, dels ett — ja just kontaktprogram med vänliga tankar i hälsningar och gratulationer, men även så att åhöraren bringas i kontakt med människorna på livets skuggsida och deras problem. Och denna sista funktion leder direkt över i programmets tredje uppgift nämligen som insamlingsmedium.

Redan en sådan här uppdelning i fråga om programmets karaktär och uppgifter pekar på de skiftande förväntningar, som lyssnarna ställer på programmet.

En del av dem, som uteslutande ser Radiohjälpens önskeprogram som underhållning uppfattar programledarens informationer om det humanitära syftet och propagandan för själva insamlingen som bortkastad tid. "Sluta pra-

(Forts. på sid. 10)

JULÄVENTYR I GAMLA STAN

Av ERIK NYHLÉN

FÖRE DET STORA kriget fanns det gott om bostäder i huvudstaden, men då jag kom tillbaka sedan jag ett par år tjänat fosterlandet som strumpsorterare vid Kungl. Gotlands artilleriregemente var det annorlunda. Jag läste annonser om rum för ordentlig, fast anställd och bildad ungkarl, men eftersom jag är tämligen slarvig, saknar fast anställning och min bildning är ytterst tvivelaktig, blev det "dönobben", som söderkisen säger, på de flesta ställen. Ibland tog jag reda på adressen genom nummerregistret, anlade ett i mitt tycke sympatiskt och vinnande leende, travade i väg och ringde på. Stränga damer med reumatism och röda morgonrockar öppnade, mönstrade mig kallt, slog igen dörren med en smäll som överröstade det lakoniska "Redan uthyrt". Med en skicklighet som skulle ha kommit min ungdoms indianhjältar att vrida sig av avund smög jag mig på nätterna in hos bättre lottade kamrater, förbi argsinta hyrestanter med allhörande öron och allseende argusögon.

◇

På hösten någon månad före jul träffade jag på en gammal bekant, som erbjöd mig ett rum i Gamla stan för endast trettio kronor i månaden, vilket jag i rättvisans namn måste erkänna var ett facilt pris. "Jag har bott där en tid själv och har inte haft tid att packa ihop mina prylar och städa efter mig", sa min bekant. Jag betalade honom trettio kronor extrakontant, som det heter på affärsspråk, lovade att packa ihop hans prylar och städa, fick nycklarna och gick glad i hågen för att ta mitt tusculum i besittning. Ack, ve och fasa, vad där såg ut! Min bekant var en samlare som intet försmådde, och rummet var till bristningsgränsen fyllt av gamla kläder, tidningsårgångar, utrangerade gatuskyltar, möbler, delar av möbler och mycket annat smått och mer eller mindre gott.

◇

Jag gick till verket och började städa. När jag städat i tvenne dagar och tvenne nätter hörde jag ett grymtande ljud från ett av rummets mörkare

"Jag fann en skäggig individ, som låg på rygg i resterna av en säng"

skrymslen. Av erfarenhet vet jag att man inte ska fästa något större avseende vid ljud som förekommer i äldre hus därför att sådana härrör sig endast från spöken och ingen modern människa, allraminst jag, tror på spöken. Jag fortsatte därför lugnt mitt städande, men grymtandet inifrån hörnet slutade inte, varför jag beslöt mig för att undersöka saken. Sedan jag vräkt undan ett bord, ett par hästlass kläder och tio årgångar veckotidningar fann jag en skäggig individ som låg på rygg i resterna av en säng. Under sig hade han fragmenten av en madrass och över sig ett berg av säckar fullstopgade med tvättkläder.

"Hur mycket är klockan?" frågade den skäggige. Jag upplyste honom om tiden och tillade för säkerhets skull även veckodagens namn och datum, månad och år ansåg jag vara onödigt. "Då har jag sovit i fyra dagar", konstaterade den skäggige lugnt utan att visa någon som helst förvåning eller tillfredsställelse över att han överhuvudtaget hade vaknat. Han hade innan han somnat gått brandvakt i fyra nätter, druckit ett par liter av statens erkända destillerade drycker och dessutom satt i sig en hel näve av vad han trott vara vitamintabletter. I stället var det sömnmedel som var så starka att om man skulle ha tappat en av dem i vattenledningsverket skulle hela den vattendrickande delen av huvudstadsbefolkningen sovit en vecka.

Den nyväckte som hette Bergman hörde enligt egen uppgift till skräpsamlingarna, målade i nyktert tillstånd tavlor med religiösa motiv vilka en kristligt sinnad bokförläggare på norr inköpte kontant för att sedan sälja på avbetalning till medbröder ute i landet. För att få motiv och inspiration till sina målerier läste han varje dag långa stycken ur Bibeln, men den skrovliga stämman røjde alltför väl att han trots detta gärna öste ur världens usla brunnar.

När jag och Bergman städat och packat ytterligare ett par dagar visade det sig att rummet var stort och rymligt, och när möblerna kommit på sin plats tyckte vi att det var riktigt fint.

◇

När vi bott några nätter vaknade jag en morgon — Bergman gick ibland vilse i stan och blev borta en del nätter — av att en nyckel sattes i låset. En känd kulturdoktor som har hand om visningarna av Gamla stan, åtföljd av en stor skara människor i alla åldrar, trängde in i rummet. Visningar brukade vanligen inte förekomma om höstarna, men Sveriges kvinnliga antikotinsters riksförbund firade sitt ettårsjubileum den hösten och därför gjordes ett undantag. Min första tanke var att rusa upp och fösa ut hela samlingen, men när jag tänkt en gång till tyckte jag det var bäst att hålla god min och inget låtsas om. Jag drog täc-

ket över huvudet, vände mig mot väggen och försökte sova.

"Här föddes den store konstnären och framlevde i yttersta armod en del av sitt liv", sa kulturdoktorn med darr på stämman. Min nyfikenhet vaknade, frågor blixtrade genom min hjärna och jag vände försiktigt på huvudet för att kunna överblicka det hela. Hade min vän Bergman plötsligt dött och blivit geniförklarad eller var det fråga om någon annan? "Tänk så vackert han målade, men så blev han berömd och förtjänade mycket pengar innan han dog också" sa en glasögonprydd småskollärlärlarinna och stannade i andaktsfull begrundan framför Bergmans målning av kvinnan vid Sikars brunn. "Jag tycker att dom är alltför nakna, nästan anstötligt", sa en annan dam av typ statsanställd i 19:e lönegraden, som stannat framför syndafallet.

Kulturdoktorn som just nu fått syn på tavlorna tystnade mitt i en mening, harklade, stannade för att återfå målföret och ropade sedan i bestört ton: "Vad i herrans namn menas med detta?" Därav drog jag slutsatsen att besöket gällde någon annan målare än min vän Bergman. Ett par kvinnor hade nu kommit fram till min säng och fått syn på mitt rufsiga huvud som stack upp en smula över täcket. "Är det en vaxfigur av konstnären som ligger i sängen eller är han balsamerad?" frågade en av dem, drog mig i håret och nöp mig i näsan. Jag försökte hål-

"Är det en vaxfigur av konstnären, som ligger i sängen eller är han balsamerad?"

En känd kulturdoktor, som har hand om visningarna av Gamla stan...

la andan och verka så mycket vaxfigur som möjligt då damen som nupit mig i näsan häpet konstaterade att jag var varm som en levande.

En annan dam som en gång besökt Lenins mausoleum i Moskva förklarade att jag var balsamerad och följaktligen ingen vaxfigur. "Han ser inte lika bra ut som Lenin, men han kanske inte gjorde det när han levde heller" sa hon och strök mig med handen över ansiktet. Då kunde jag inte längre hålla andan. När jag med sluten mun försökte andas ut uppstod ett väsende ljud med den följd att damen som strukit mig över ansiktet svimmade och de andra damerna skrikande började hoppa omkring som yra höns.

Kulturdoktorn hade nu kommit fram till sängen och med ansiktet illrött av ilska frågade han, med en stämma, som han trots genom många generationer nedärvd kultur hade svårt för att behärska, vem jag var och vad jag hade att göra i rummet som var helgat åt minnet av den döde internationellt berömde konstnären. Inför den förskräckta hopen av kvinnor som nu blivit rubbade i sin tro på de dödas fysiska uppståndelse fick jag redogöra för hur jag hyrt rummet för trettio silverpenningar och för mina städningsbekymmer. Kulturdoktors ansikte slätades ut och fick en normalare färgton under min berättelse. Jag fick reda på att han tillåtit min bekant som förresten var en släkting till honom att disponera rummet en tid för vad han kallade vetenskapliga forskningar.

Jag berättade att jag ämnade skriva en stor roman och att Bergman antag-

ligen skulle av framtida generationer komma att räknas som den kyrkliga konstens förnyare och erbjöd kulturdoktorn 30 kronor i månaden som hyra för rummet. På grund av att det troligen skulle uppstå problem för den framtida forskningen, om ett flertal berömdheter lokaliserades till samma rum och det dessutom inte fanns plats för flera minnestavlor på väggen utanför än den över den store avdöde konstnär, som redan fanns, kunde inte kulturdoktorn ta på sitt samvete att bifalla min behjärtansvärda anhållan. Vi fick i alla fall bo kvar över julen och Bergman som sålt ett flertal målningar på motivet betlehemskrubban och de tre vise männen köpte hem mycken god mat, en julgran och en mångfald både små och stora buteljer, varför den stora helgen det året för oss blev mycket stämmingsfull.

Ill.: Yngve Svedlund.

Julskratt

— Vem är det som gett mig en leksakskanon i julklapp!?

— Är du så otacksam så du står och anmärker på julklapparna!

Motorsport och fartrekord

MÄNNISKORNA är numera motorbitna till en grad som kan göra den hårdkoktaste vägminister till ett nervvrak och en stackars fotgängare till en i djupa skogen kringirrande fåne. På alla större motorutställningar står både tonåringar och folkpensionärer tråget i kö för att få se det nyaste-nya i fråga om exklusiva s. k. dollargrin, prisbilliga folkvagnar och tvåhjulingar av alla de slag.

För att nu inte tala om de nervkittlande sportevenemang som bil- och motorcykeltävlingarna utgör. Ständigt nya människomassor söker sig till tävlingsbanorna.

Det är en fullkomligt fantastisk utveckling av motorismen, som försiggått under 1900-talets första hälft. Vid sekelskiftet fanns i hela världen bara några tiotusental automobiler och motorcyklar, och både motorerna och övrig utrustning till dessa fordon var allt annat än driftsäkra.

Tysken Gottfried Daimler byggde 1886 den första riktiga bilen, dvs. en "självgående" vagn försedd med förbränningsmotor, och inte långt därpå uppenbarade sig den första motorcykeln, som snarast var att likna vid en moped. Även den var signerad Daimler och hade en motorkapacitet på en halv hästkraft.

I Sverige uppenbarade sig de första bilarna redan 1891, och före sekelskiftet letade sig även en och annan s. k. motorvelociped hit. Redan 1903 hade Husqvarna vapenfabrik satt i gång med motorcykeltillverkning, dvs. vanliga cyklar försedda med en 1,5 hk motor. Först 1907 var man framme vid någonting som liknade en motorcykel i nutida mening.

◇

Redan från första begynnelsen var det bil- och motorcykeltävlingar av olika format och uppläggning som stimulerade utvecklingen. De stora franska firmorna De Dion & Bouton, Renault, Peugeot m. fl. konkurrerade skarpt med varandra när det gällde tekniska förbättringar; och redan den 18 maj 1894 arrangerades på sträckan Paris—Orléans den första kontrollerade biltävlingen i världen med över hundra startande och delad seger mellan märkena Panhard-Levassor och

En artikel för ungdom

av

STURE WAHLSTRÖM

Peugeot. Genomsnittsfarten var 19,5 km/tim.

Det första officiella världsrekordförsöket arrangerades den 18 dec. 1898 och gällde den allttjämt aktuella "flygande kilometern", vilket innebär att föraren har en erforderlig sträcka för farttagning, varefter tiden sedan tas upp på en uppmätt kilometer. Det blev en fransman som vann. Han hette Chasseloup-Laubat, körde en Jeautuad-vagn och nådde en hastighet av 63,15 km/tim.

Den allra förste som bevisligen nådde över 100 km/tim var fransmannen Jenatzy, som med en specialtillverkad vagn år 1899 nådde 105,88 km/tim.

Tio år senare, den 30 dec. 1909, passerades tvåhundrakilometersstrecket av engelsmannen Hemmery på en Benz. Sedan dröjde det ytterligare ett decennium innan 300 km/tim nåddes. Det var fartfantomen Sir Malcolm Campbell som svarade för den bedriften, och han var till yttermera visso också den förste på 400 km/tim (408,72). Den gränsen passerades den 24 februari 1932.

Den tekniskt oerhört skicklige George Eyston höjde sedan, från och med 1937, världsrekordet tre gånger och

nådde den 16 sept. 1938 575,330 km/tim. Dagen före (!) hade hans vän och konkurrent John Cobb presterat 563,330 km/tim.

Under andra världskriget blev det av naturliga skäl inga rekordförsök, varken för bilar eller motorcyklar, men 1947 var det klippt igen. Då passerade John Cobb de 600 kilometerna. Hans rekord löd på fantastiska 633,8 km/tim (1 km på 5 sekunder), och det står sig fortfarande. Som jämförelse kan nämnas, att hastighetsrekordet för propellerflygplan är 780 km/tim och för motorcykel 339 km/tim.

Det är ingen dålig utveckling på 60 år. Visserligen når man i luften överljudshastigheter, men det är dock skillnad på de fria rymderna och landbaken. Bara att få ett bil- eller motorcykeldäck som stoppar för den enorma friktionen, är ett problem av väldiga mått.

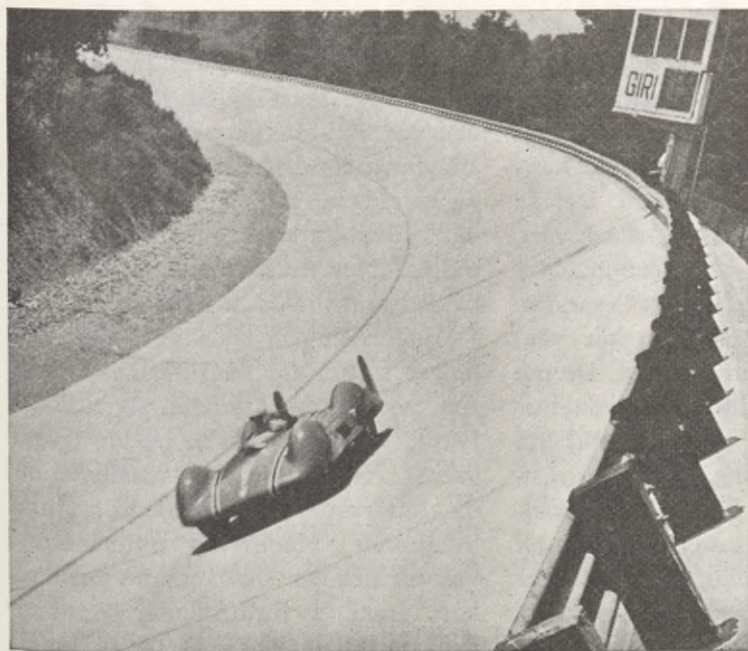
Och ändå är det ingenting som säger att Cobbs nära nog otroliga rekord skulle vara sista ordet. Teoretiskt är 700 km/tim ingen omöjlighet.

◇

Motorcykeln befann sig rätt länge på efterkälken som rent nyttofordon, men i tävlingssammanhang gjorde den sig gällande mycket tidigt. Unga och mer eller mindre äventyrssinnade människor tjugades redan från början av den vådliga balanskörningen i en alltmer stegrad hastighet, medan äldre perso-

Engelska och svenska förare i ett speedwaylopp på Wimbledon i England i juli 1956

Renaults rekordbil "Flying Star" rusar igenom en kraftigt doserad kurva på den ryktbara Monza-banan i Italien. Vid ratten sitter fransmannen Jean Herbert. Bilden togs i augusti 1956.

Altrhein. En av hans farbröder var en av Tysklands första mc-förare, och en annan farbror var cyklist, så man kan nog tryggt påstå att han redan från början hade motorn och farten i blodet.

Hans motorpåbrå gjorde sig också mycket snart gällande. Som femton-åring köpte han för 30 mark sin första motorcykel, och med denna körde han omkring i Lampertheim utan körkort. Först två år senare fick han det efterlängttade legitimationsbeviset, men det var nära att en poliskommissarie höll på att neka den unge mannen tillståndet; han tyckte nämligen att Wilhelm såg alldeles för ung ut. Efter kontroll fick han dock behålla kortet och kunde avsluta sin illegala fortkörarkarriär.

Den 29 maj 1932 startade Herz i sin första tävling — och vann. Priset var en bordspendyl.

Under de närmaste åren vann han massor av in- och utländska tävlingar, men 1949 gick det galet för honom i ett försöksåk. Han fick maskinen över sig, vilket resulterade i ett mycket komplicerat armbrott. Operation på operation gjordes, men ingenting tycktes hjälpa. Det talades rentav om att det kunde bli nödvändigt med en amputation.

Hur det nu gick till så blev han i alla fall återställd till sist. Den 12 april 1951 slog han landsmannen Hennes världsrekord från 1937, 279,503 km/tim, genom att notera 289,796 km/tim.

Den detroniserade mästaren Ernst Henne lär efteråt ha sagt:

— Efter det här känner jag mig som en avbarrad julgran.

Rekordet av 1951 sattes på autostradan mellan München och Ingolstadt.

Människorna är som sagt ytterligt motorbitna i dessa tider, och inte minst är vi svenskar det. "Konsumtionen" av bilar, motorcyklar och mopeder är enorm. Vi köper f. n. 11—12 gånger så många motorfordon som 1931, enligt vad Industrins utredningsinstitut preliminärt kommit fram till.

Naturligtvis vittnar detta om höjd levnadsstandard, men det medför också en mängd invecklade problem av ekonomisk, social, trafikteknisk och medicinsk art. Statistiken över trafikolyckorna talar ett mer än tydligt språk. Här i landet dödades 1954 942 personer i trafiken, och under 1955 var siffran 881. Före september 1956 hade mer än 200 personer dödats, dvs. före de värsta månaderna, som är septem-

(Forts. på sid. 33)

ner däremot talade med ett visst förakt om det stänkande, stinkande och livsfarliga tvåhjulsotyget.

Solomotorcykeln har tillverkats i en mängd olika storlekar, och dess vikt har varierat mellan ca 25 kg och 225 kg. Motorernas cylindervolym har varierat från 75 cm³ till 1.300 cm³, men dessutom har det naturligtvis funnits, och finns fortfarande, många specialtillverkade maskiner av ytterst varierande typ, motorstyrka etc.

Mest uppskattad har motorcykeln alltid varit i England. På Isle of Man har man drivit upp världens förnämsta motorcykeltävling, det engelska T. T.-loppet, som går över en ytterst svårkörd landsvägsslinga i starkt kuperad terräng. International Tourist Trophy Race, som är det officiella namnet på denna tävling, köres i tre olika lopp: Senior-T. T. för maskiner med max. 500 cm³ cylindervolym, Junior-T. T., max. 350 cm³, och Lightweight-T. T., max. 250 cm³. Tävlingen hölls första gången 1907, men då efter andra regler. Man delade upp maskinerna i en- och tvåcylindriga motorer. Från 1909 har dock Senior-T. T. funnits i sin nuvarande form, och två år senare kom Junior-T. T. till. Den minsta klassen kom till 1922.

Liksom bilförarfantomerna har också tvåhjulsfantomerna haft en strävan till det absoluta hastighetsrekordet på "flygande kilometern" och "flygande milen". På den förstnämnda distansen nådde amerikanen E. W. Walker redan 1907 166,476 km/tim och 1928 passerade engelsmannen O. M. Baldwin de 200 kilometerna (200,557 km/tim). Tysken Ernst Henne körde 1935 256 km/tim och i januari 1955 kom nyze-
landaren Wright upp i 298 km/tim.

Redan den 4 augusti 1956 slogs emellertid även detta rekord av den fenomenale tyske föraren Wilhelm Herz, som på en 500 cc NSU i Utahs saltöken i USA nådde den tidigare nämnda hastigheten 339 km/tim.

Rekordplatsen var densamma där Cobb 1947 slog sitt fantastiska bilrekord, dvs. Saltsjöns uttorkade del, som är praktiskt taget lika jämn och blank som en marmorplatta. NSU:s expertstab, ett trettiotal personer med konstruktören Praxl och förarna H. P. Müller och Wilhelm Herz i spetsen har föresatt sig att "alla världsrekord som finns" skall slås, och när denna artikel läses är det sannolikt att rekordsiffrorna fått sig ytterligare några puffar mot — ja, var går egentligen gränsen?

På den frågan har NSU-fabrikens konstruktörer svarat: — Våra maskiner är gjorda för 400 km/tim och litet därutöver.

Den som lever får se. Även en del amerikanska bil- och motorcykelfabrikanter har sedan länge revolutionerande nykonstruktioner på gång, och dödsföraktande förare är det ingen brist på.

Italienare och spanjorer får kanske också sitt ord med i laget. Från 1956 års Hedemora-TT vet vi ju vad sådana maskiner som Ducati, Gilera och Montesa går för. Ett varvrekord för en Ducati i 125-klassen på 141 km/tim och en medelfart under hela loppet av 136 km/tim är ju utan tvekan något som måste betraktas med vördnad.

F. ö. viskas det om att också en del svenska konstruktörer går och bär på motoristiska hemligheter.

Fartkungen Wilhelm Herz är 44 år gammal. Han föddes den 18 januari 1912 i Lampertheim, i närheten av

● KRING ETT ÖNSKEPROGRAM

(Forts. fr. sid. 5)

ta och spela en skiva till i stället," det är en uppmaning som man då och då kan få höra. Den andra ytterligheten representerar de lyssnare, som i främsta rummet uppmärksammar programmet för dess ideella och humanitära syftning. De kan å sin sida bli störda av de ofta återkommande skivor — gärna åt det sötsentimentala hållet — som aldrig tycks upphöra att vara representativa för en stor del av publiksmaken. De stjälar därför också tid — menar många — från den nyare eller värdefullare repertoar, som lyssnarna lite mer kunde önska att få höra. Nåväl, mellan dessa smakriktningar och intressegrupper sitter programledaren och ska förmedla ett för alla så trivsamt program som möjligt. Han är emellertid inte mer än människa han heller, vilket i det här fallet betyder att han då och då slår det s. k. dövörat till, när skivorna börjar låta alltför påfrestande — åt ena eller andra hållet. Det är inte alltid så lätt att i ett och samma andetag glädjas med de glada och lida med de lidande. Och ändå inte verka robot. Enda utvägen ur detta speciella yrkesdilemma är att försöka se det hela mänskligt, m. a. o. att försöka förstå den enskilde lyssnaren i hans eller hennes miljö och situation. Det är dock för tillfället denne specielle lyssnare, som begärt denna speciella skiva. Lyssnaren har rätt alltså, kan man säga, att förfoga både över skivan och programledaren. Återigen en fråga om kontakt.

I grammofonarkivet vid Valhallavägen spelar man upp "radiogivarnas" önskeskivor

På tal om denna kontakt, så har vi också en kategori lyssnare, som kanske inte låter höra av sig så mycket vare sig med önske- eller klagomål, men för vilka ordet kontakt kanske får sin djupaste innebörd. Det är de många ensamma och sjuka och våra gamla, som så lätt blir bortglömda i all vår brådska och hetsiga livsrytm. För dem är radion som en kär vän, som inte lämnar dem i sticket. De må vara hur ensamma, hur övergivna, hur isolerade som helst, de kan alltid lita på att få höra en sång, en låt, en röst. De kan åtminstone känna "återhörandets" glädje, när de inte har fått besök på veckor. Deras radio, otaliga gånger avdammad och putsad, är visserligen ett surrogat för den omedelbara varma kontakten människa mot människa, men den kommer å andra sidan på utsatt tid och skulle nog också gärna vara med på en kaffetår på tu man hand, om den bara kunde.

Det är bl. a. för dessa ensamma, som Radiohjälpen med sina regelbundet återkommande program vill fylla ett tomrum, bli ett av klockslagen med någon distraktion och innehåll i tidens oändliga tickande.

Nå men Radiohjälpen som sådan då i dess mening av insamlingsinstrument för olika humanitära ändamål. Vad är därom att säga? Ja, som svar på den självintervjuande frågan skulle jag kunna svara: hur mycket eller hur litet som helst. Nakna siffror i ett antal kolumner talar sitt språk. Dess effekt bland lidande människor blir en helt annan framställning, som

kunde fylla volymer. Genom miljonsiffrorna projiceras mänskliga tragedier, som vi helst håller händerna för ögonen för att slippa se. Kanske i självbevarelsedrift för att ostörda kunna gå vidare i vår dagliga gärning och vår självklara omsorg om den egna familjen. Men livet blir mer och mer påträngande. Den mänskliga misären — materiellt och själsligt — har inte längre stöttor för några kulisser. I en ren trotsattityd visar den sig tuff och hård i vår egen som vi trodde trygga svenska omgivning. Och sanningen om de eftersatta, försummade, sjuka, hungrande, vinddrivna miljonerna i vår tid arbetar sig långsamt men säkert fram. I kulturländerna vaknar ansvaret för medmänniskan — hemma och ute. Internationella hjälporganisationer vinner dagligen i styrka och auktoritet. T. o. m. järnridåer börjar dras upp för samarbetet länderna emellan på det humanitära området. Press, film och radio svarar för en kontinuerlig dokumentering av vad som sker och göres — och vad som inte göres. Vårt land har sen gammalt ett namn om sig att vara en humanitärt inriktad nation. Även om våra resurser internationellt sett inte alltid varit så stora så har vi för det mesta varit med och då gärna i främsta ledet.

Radion med dess speciella karaktär av masskommunikationsmedel har kommit att spela en stor roll i den del av det humanitära arbetet, som har med upplysning och propaganda att skaffa. Den har inga egna organ att effektuera hjälp med, men den har visat sig ha allmänhetens förtroende som insamlingsredskap i situationer, då hela folket anses ha intresse av att vara med. Det må gälla en glädjeyttring som i Norges befrielsestund, då sex miljoner kronor rullade in till frihetsgåvan på 11 dygn mellan befrielse-dagen och Norges nationaldag, den 17 maj — eller det tecken på broderskap över gränserna, som kom till uttryck i miljoninsamlingarna till bl. a. Italien och Holland vid översvämningsskatastroferna — eller bidragen till bekämpandet av de stora folksjukdomarna.

Radiohjälpen har här sökt att fylla en funktion, som utan att vara ett åläggande ändå kommit att bli en naturlig form för en allmän samling kring humanitära ändamål — en kanal för den hjälp, som människor känner sig vilja ge medmänniskor i nöd — hemma eller ute.

LILL-NALLES BÄRKALAS

DET VAR DEN lilla Lill-Nallen och hans stora Brum-Mamma som låg och sov inne i grottan. Dom låg där så mjukt på mossor och ris och bara snarkade. Den enda som hörde de fasliga snarkljuden var solen, som stack upp näsan över grantopparna. Ja, det var mitt i vintern så det var inte att undra på att björnarna sov. De tänkte sova ända tills solen smält undan snön och värmt upp marken så bären vågade sig upp. Solen var på busigt humör den här dagen. Hon skickade iväg en liten solstråle in i grottan för att skoja med Brum-Mamman. Solstrålen letade sig in mellan de stora snöklädda stenarna och kilade rakt in och satte sig på Brum-Mammans nos.

— Det är sommar, viskade hon. Upp med dig! Blåbär, lingon, honung, hjortron, sjöng solstrålen och slog kullerbyttor och dansade över hela ansiktet på Brum-Mamman.

Då vaknade Brum-Mamman, sträckte på sig och gäspade så högt att Lill-Nalle också vaknade.

— Upp med dig, vi ska' ut och plocka bär, sade mamman och gav sin sömniga Lill-Nalle en puff med nosen.

Men både Lill-Nalle och Brum-Mamman blev helt vakna, när de kom fram till grottöppningen. Inga bär, inga blad, ingen mossor syntes till. Bara snö och snö och snö. Solen hade litet dåligt samvete, så hon kröp ner bakom grantopparna igen, och då blev det kallt och mörkt också.

— Jag vill ha bär, gnällde Lill-Nalle, men Brum-Mamman sa strängt att de var tvungna att gå in och sova några månader igen.

Men Lill-Nalle var olydig. Han tog ett skutt ut i snön — och så ett till — och ett till, och så var han helt plötsligt försvunnen bakom en gran. Brum-Mamman skumpade efter, men hon var tung och sjönk ner ända till magen i den djupa snön.

— Kom tillbaka min lilla dumma Lill-Nalle, ropade hon när hon kom fram till granen där Lill-Nalle försvunnit.

Men tänk, där fanns ingen Lill-Nalle. Inte ens hans fotspår syntes. Det enda spåret var en snöboll som rullade och rullade. Det var en lång backe, och bollen blev större och större. — Du har kanske redan räknat ut att det var

En julsaga för barn

berättad av

INGER SANDBERG

och tecknad av

LASSE SANDBERG

Lill-Nalle, som rullade nerför backen i bollen, men Brum-Mamman hon kunde inte förstå var hennes lilla barn hade tagit vägen. Hon vände om och gick bedrövad tillbaka till grottöppningen. Där satte hon sig och väntade att Lill-Nalle skulle komma tillbaka. Men ingen Lill-Nalle kom.

*

Det tog en lång stund innan bollen slutade rulla. Med en duns slog den emot något, som skrek till och började slå på bollen. Lill-Nalle och snöbollen som han låg i, hade stött emot en stor, tjock farbror som var ute och åkte skidor. Farbrodern satt på sin runda bak och slog allt vad han kunde med skidstavarna på bollen.

— Jasså, det var du din lille rackare som slog farbror Karlsson i knäveckan! röt han när snöbollen gick mitt itu och en snurrig Lill-Nalle stack ut nosen. Packa dig hem till din mamma och sov!

Vet du inte att björnar sover på vintern? ropade han och svängde stavarna och såg riktigt farlig ut.

Lill-Nalle blev rädd och tog ett skutt ut i snön. Sedan började han springa raka vägen hem till mamma. Ja, det var vad han trodde, det. Lill-Nalle travade iväg åt alldeles galet håll och Brum-Mamman satt långt borta i skogen och väntade och väntade på Lill-Nallen som aldrig kom.

Lill-Nalle började bli riktigt trött i sina korta ben då han hörde konstiga ljud bortom träden. Tut-tut, lät det.

— Det är kanske min mamma som gråter, sa Lill-Nalle och sprang så fort att han inte märkte att skogen tog slut och i stället dök det upp hus på var sida om honom.

Han hade kommit in i en stad. Det där som sa TUT-TUT, det var förstås bilarna, men det begrep inte Lill-Nalle. Så saktade han farten och upptäckte allt det konstiga runt omkring sig, cyklar, hundar, människor, hus och så bilar. Bilarna ja, såna djur hade Lill-Nalle aldrig sett. Han satte sig ner mitt på gatan och tittade på det stora djuret, som just kom rullande. Stora, snälla ögon hade det och så sa det TUT-TUT hela tiden.

— Han vill bestämt leka med mig, sa Lill-Nalle och skuttade fram och ställde sig på bakbenen hos djuret.

(Forts. på sid. 26)

Det konstiga djuret sade bara "tut, tut"

EN LYCKAD RESA

SVANTE kände sig naturligtvis mycket smickrad när han för första gången blev skickad ut i bygden för att göra några ortsnnummer i partitidningen. Han tyckte att det var chansen direkt. Nu skulle han visa vad han dög till, visa gubbrna på redaktionen och partikamraterna i distriktet. Med huvudet fullt av idéer plockade han ner sin pyjamas, två par strumpor, en extra skjorta och så toalettgrejorna i en rätt så flott portfölj, där redan papper och böcker trängdes.

Allt gick också efter hans beräkningar. Han lyckades överskrida den annonsstock som gubbarna på tidningen hade sagt att han måste uppnå. Han intervjuade de ledande partibossarna om de politiska och fackliga förhållandena och om arbetsutsikterna. Han skrev ett kåseri som han utan att skryta ansåg sig kunna karakterisera som ett av de munvigaste infall som någonsin tryckts i blaskan. Dessutom hade han lurat ett par kamrater att medverka med små artiklar om ortsaktualiteter och annat smått och gott.

Sitt högkvarter upprättade han i Sulfafors och han fick bo hos Rulle Rundstedt. Rulle var en av stöttepelarna i arbetarkommunen. Det var en gubbe med humor och humör. Han var alla festers arrangör, en riktig pajas som folk skrattade åt men också respekterade. Han visste själv att han såg lattjo ut med sina långa ben och sin korta breda bål, sitt skalliga huvud och sina uttänjda öron. Han var mest buller och väder, men ur allt det sladdriga steg då och då liksom en knytnäve fram. På botten var han skarp, avgjord och stridbar. Därför hade han också förvärvat sig en position bland kamraterna, något som en ren pajas aldrig uppnår.

Rulle hade det rätt bra ekonomiskt. Det var därför han alltid fick ta hand om kamrater som kom resande från partiet eller tidningen. Han hade en egen villa som han själv hade byggt och ett fint jobb på sulfatfabriken. Han hade också en präktig och hushållsam hustru, som Svante såg endera sitta på en stol fnissande åt Rulles påhitt med en knuten hand tryckt mot munnen, endera sysslände med mat eller städning. De hade bara ett barn, en flicka. Hon var förresten adoptivdotter. Majken hette hon och var nitton år, ett år äldre än Svante.

Svante klarade av de fem ortsnnumren på tio dar. Det var strax före midsommar och då partikamraterna ville ha honom kvar över helgen så försökte han greja det. Han ringde alltså ner till tidningen, och "övergubben" gick med på att han skulle få stanna en vecka till om han under tiden inkasserade annonsavgifterna. Svante lovade göra sitt bästa.

Saken var närmast den att kamraterna i Sulfafors hade upptäckt att Svante var en eldig deklamator som kunde hålla auditoriet i andlös spänning. Svante hade deltagit både i ett kommunmöte och ett klubbssammanträde och då på uppmaning stigit fram och visat sina talanger. Han hade släppt på för fullt och givit sig utan restriktioner. Ingen kände honom här. Kanske det var därför han förlorade alla hämningar? Nu skulle den här delen av partidistriktet ha stora festligheter över midsommardagarna, och nu blev Svante engagerad som deklamator. Talare hade man redan ordnat.

— Men till nästa midsommar, eller varför inte redan till hösten, ska jag se till så att vi får dig hit som talare, sa Rulle.

Så var det Majken! Svante var ju Snybjörjare också när det gällde flickor. Visserligen var han inget oskrivet blad. Han hade redan haft sina erfarenheter. Men Majken var något annat än det vanliga, något obegripligt raffinerat och gåtfullt och ändå fräckt lättfattligt. Det vill säga... Först var hon fräckt lättfattlig, sedan blev hon raffinerad och tillsist obegriplig och gåtfull. Först var hennes avsikter koncentrerat uppenbara, ja, så blottade att de kändes hudlösa på något sätt. Men efter hand förlorade avsikterna sina konturer. Tillsist löstes de upp och försvann helt. Hon satt där oberörd och sval, alldeles omedveten om vart hon hade fört honom.

Det var just en sån flicka som kunde göra Svante utom sig. Han spända 18-årsvilja att erövra livet, att placera

Svante deklamerade en sak

sig i åtråvärda sammanhang, att prestera och segra piskade honom till väldiga ansträngningar, till en energi och aktivitet, som han aldrig hade kunnat tro att han skulle vara dum nog att sätta igång bara för en flickas skull.

Det hade börjat redan första kvällen.

Svante hade kommit rätt sent och känt sig rätt omskakad av den långa bussresan. Han hade helst velat stänga sig inne på ett rum för att ordna en del annonsförslag och annat som hörde ihop med ortsnnumren, för att sedan så snart som möjligt komma i säng så att han kunde vara säker på att han skulle vara tiptop till den kommande dagens nappatag. Men det där gick inte ihop med Rulles planer. Han hade beställt en finfin supé av sin fruga. Det var vit duk på köksbordet, smöret var rullat i kulor, där fanns lax och leverpastej, sardiner och kalvsylta, pilsner och omelett — ja, det var grant värre. Majken var klädd i en ljusgul klänning och en brun jacka. Hon förde sina händer så mjukt och belevat som om hon hade blivit uppfostrad i någon borgerlig pension.

Till sist gick emellertid de gamla upp och la sig. De hade sitt sovrum i övre våningen. Rulle skulle ju iväg till jobbet halvsex, och det betydde att hans gumma måste stiga upp halvfem. Majken hade också sitt sovrum däruppe, men hon hade lovat att plocka undan allt efter den festliga måltiden, att diska

Novell av
LARS AHLIN

Illustratör:
GÖSTA KRILAND

och göra ren spisen. Då Svante skulle ligga i bottenvåningen, i paradrummet, tyckte han att det vore skamligt av honom om han inte hjälpte till. När allt så småningom var kirrat slog de sig ner i soffan och njöt en cigarett. Klockan var nu halv ett och det hade redan börjat ljusna.

Svante talade om Stockholm. Majken hade nyligen kommit därifrån. Hon hade genomgått en skola för damfrisörer och skönhetsexperter. Det var meningen att hon till hösten skulle öppna en egen salong i Sulfafors, berättade hon. Han märkte att hon flyttade sig närmare honom medan hon pratade, ändå blev han överrumplad när hon sa:

— Men varför kysser du mig inte?

Hon väntade inte på hans initiativ utan la sin ena hand på hans axel och lutade sig emot honom. Han vågade bara se på hennes mjuka, känsliga läppar och bara ett ögonblick. Han slöt ögonen när han lyfte hennes ansikte upp till sig och kysste henne.

— Äh, viskade hon och tryckte sig hårt emot honom.

Majken var vacker, nästan skön. Att hon inte var makarna Rundstedts naturliga dotter märkte man genast. Hon hade ett blod som hade sin urkälla i något sydligare väderstreck. Hon var mörk, nästan exotisk. Hennes hår var blåsvart. Frisyren à la page. Hennes ögon var bruna och med matt blåskiftande vita. Läpparna var oändligt uttrycksfulla. Hennes ansikte var inte fylligt, dess skulpturala byggnad trädde fram och gav hennes ansikte något av fågel.

— Var djärvare! viskade hon.

Han visste inte hur långt han våga-

de gå. För att inte bli slagen på fingrarna höll han sig tills vidare till hennes ansikte, men att det inte tillfredsställde henne märkte han snart. Hon kröp ut ur sin bruna jacka och knäppte upp blusen så att hennes lilla spetsiga bröst blottades på högra sidan. Den varma vårtan blev levande under hans fingrar, den rörde sig, växte och blev styv.

— Den andra också, viskade hon.

Svante levde i en röd, halvt medvetlös tillvaro. Situationer som denna hade ännu inte blivit vana för honom. Han var inte suverän inför dem. Han kände ännu en häftig chockverkan inför det nakna mötet med de sexuella krafterna och förmådde endast uppleva en liten del av allt som bjöds. I grund och botten kände han sig som en landsortsbo som skuffas in på en storstads nöjesfält. Han hade långt kvar till den medvetna kunskapen och till den direkta aktionen.

Han löd henne. Han knäppte upp ytterligare ett par knappar, men just när hans fingrar trevade över hennes vänstra bröst, sa' hon:

— Det räcker nu.

Hon reste sig och knäppte till om sig. Ännu en stund lekte hon med hans åtrå, som hade flutit ut så okomplicerat att den höll på att spränga sönder honom. Snart var hon inte alls intresserad av det erotiska.

— Säg något, viskade hon nu.

Men han kysste hennes mun.

— Säg något, viskade hon igen.

— Du har en framtand där det fattas en bit, sa han i brist på annat. Hur hände det?

— Trafikolycka, sa hon.

Hon knäppte upp sin blus...

— Berätta.

— Jag åkte motorcykel — en grabb och jag. Han körde ner i diket då han skulle ta en kurva.

— Du hade tur då. Hur gick det för grabben?

— Äh, tala inte om det, sa hon kallt. Det är så visset.

— Dog han?

— Äh, tala inte om det.

Hon reste sig upp och nu var det nästan dagsljus i rummet.

— Men det är härligt att åka motorcykel, sa hon. Kan du köra motorcykel?

— Givet, svarade han. Men jag har ingen egen motorcykel förstås.

— Jag brukar bara sällskapa med pojkar som har motorcykel, sa hon. Jag älskar farten. Gör inte du det också?

— Äjovars.

— Vilket märke tycker du är bäst?

— Jag har inget bestämt märke, huvudsaken är att det är en hoj som går fint.

Hon såg sig om.

— Nej, nu måste jag gå upp och lägga mig.

Svante såg förvånad på hennes lugna och oberörda ansikte. Hans eget blossade ännu, men hennes verkade svalt och som om det inte nyss hade varit tänt och brinnande. Hon böjde sig ner och tog av skorna.

— För att dom inte ska bli väckta, sa hon och försvann genom dörren.

Hon sa inte ens godnatt.

Svante gick genast in i paradrummet. Han öppnade fönstret. En ljuv, ren luft fylld av dofter från träd och mark strömmade in. Han stod länge vid fönstret och lyssnade till de nyvaknade fåglarnas sång. Men han tänkte också igenom det som hade hänt och han hoppades att han hade uppträtt som en lovande ung man borde uppträda. Hur han än vred på det kände han sig emellertid rätt enkel och liten.

(Forts. på sid. 29)

Hon la sin hand på hans axel...

Ensam jul på balkongen

Novell av OVE EKELUND

ANDERS HADE braskat med besked, och om gamla goda märken slog in, så skulle alltså julen slaska.

Men så blev det inte den här gången. Tvärtom. Det var ett par grader kallt, och sedan flera dygn tillbaka dalade den finaste vita julsnö över staden. Med nästan öm försiktighet utplånade den alla fula, smutsiga konturer och gjorde bokstavligen svart till vitt. Tysta som andeväsen sjönk flingorna mot jorden, och de förde en högtidlig stillhet med sig i sitt mjuka fall.

Vid niotiden på morgonen två dagar före julafton bar en stor, grov karl ut granen på balkongen.

Han hade plommonstop på huvudet — ett alldeles för stort plommonstop, som tryckte ut öronen så det blev något pajasaktigt över honom. Dessutom luktade han brännvin och såg inte snäll ut på ögonen. De väldiga, håriga händerna påminde om klubbor och tycktes inte alls passa för att hålla i något så ömtåligt och fint och vackert som en julgran.

Det fick man snart klart för sig. Karlen slängde den ifrån sig ungefär som om den var en säck potatis, klampade tillbaka in i våningen och smällde hårt igen dörren bakom sig.

Där stod granen, vårdslöst lutad mot det iskalla balkongräcket. Särskilt stor var den inte, knappt manshög men alldeles nyhuggen, rakstammad och jämn-grenad med saftiga, tjocka, mörkgröna barr.

"Agust i Skarparp" kom pulsande i snö med yxan under armen...

Det var herrn själv, som köpte granen

Det kändes olustigt att stå där ute. Inte för att den frös precis, fast nog var det betydligt varmare och skönare i skogen i den tjocka, mjuka mossan. Men det drog och blåste alldeles förskräckligt, och för var vindstöt, som kom farande, fick granen en puff så att den till slut började känna sig fullkomligt ledbruten.

Det var inte alls roligt. Och när "Agust i Skarparp" kom pulsande i snö med yxan under armen och noga synade granen uppifrån och ned — då begrep den strax vad det var fråga om.

Man skulle bli en sån där julgran, skulle man! Jojomensan! Varken mer eller mindre! Det var det finaste man kunde bli. Det var alla vackra granars dröm i skogen.

Man får ju finna sig i att ha en smula tålamod medan man väntar på en sådan upphöjelse. Men att stå på den dragiga balkongen och bara knuffas hit och dit av blåsten, det kändes verkligen inte något vidare. Den enda trösten var, att runt omkring på de flesta andra balkonger stod det också granar, som skavde stammarna såriga mot balkongräckena, och som den kalla, vassa vinden gjorde vad den kunde för att slita barren av. De mådde säkert lika illa allihop.

Karlen, som slängde ut granen på balkongen — han med plommonstopet

och de väldiga händerna — var bara ett bud. Han hade fått två kronor för att han bar upp den från det lilla förstadstorget, där den stått och bjudit ut sig själv i flera timmar.

Det var herrn själv, som köpte den. Och herrn såg ut att vara en vådligt fin och trevlig man — välvårdad och snyggt klädd och med klara, blå ögon, som lyste av en nästan barnslig glädje när han upptäckte, hur välvuxen granen var.

Han hade också en mycket söt och rar liten fru. Då och då kom båda två ut på balkongen och stod där en lång stund och bara tittade på granen.

— Det är den vackraste gran vi någonsin haft! sa mannen.

— Jaa! svarade hustrun förtjust. Så jämna grenar och så rak i stammen!

— Tänk så fin den ska bli! Med guldstjärnan i toppen och den ljusa och den mörka pappängeln!

— Och alla ljusen och de svenska flaggorna och silverglittret!

Så nickade båda två åt granen och gick in igen.

Det var tänt överallt i våningen. Och genom balkongdörren kunde den se, hur mannen kom bärande på en stor, brun kartong, som han försiktigt satte ifrån sig mitt på golvet. Hans fru hjälpte honom att ta av locket.

Och där låg de, alla julgranssakerna: änglarna och ljusen, guldstjärnan och flaggorna och glittret! Alltsammans var fint och ordentligt instoppat i påsar och nedpackat i vita pappaskar, och mannen och hustrun föll på knä och började försiktigt plocka upp det. Borta vid spisen stod en grönmålad julgransfot av plåt — en sån där, som man kunde hålla vatten i mellan de fyra skruvarna, som skulle vridas in i stammen.

Jodå. Det var klappat och klart allting, och mannen och hans lilla näpna fru såg så innerligen glada och belåtna och förväntansfulla ut medan de gick omkring och pysslade och gjorde allt så snyggt och fint där inne. De var precis som ett par barnungar.

En mjuk och varm, doftande julstämning smög sig tvärsigenom den stängda balkongdörren ända ut till granen. Och för första gången strömmade det igenom den en nästan andäktigt känsla av att nu betydde den verkligen något — nu hade den äntligen fått en stor uppgift att fylla här i livet.

Så blev det kväll, och ljuset släcktes inne i våningen. Hela natten fick granen stå och småhuttra i mörkret på den blåsiga balkongen. Men vad betydde det? "Vill man bli fin, måste man lida pin." Och granarna på de andra balkongerna i husen runt omkring tyckte nog säkert att det kändes lika obehagligt.

När det ljusnade igen, var det dan före dopparedan. Redan tidigt på morgonen bars många granar varsamt och nästan högtidligt in i våningarna. Andra fick vänta till långt fram på eftermiddagen. Och när det blev kväll igen, var det åtminstone ett halvt tjog, som fortfarande stod och frös och bara väntade och längtade.

Då började granen bli riktigt otålig. Den var ju förstås inte ensam om sitt öde. Men vart hade den fine mannen och hans lilla vackra hustru tagit vägen? De syntes inte till på hela dagen. Det var alldeles tomt och tyst i våningen. Och när mörkret började falla, tändes inget ljus där inne.

Den natten fick den inte en blund i barren. Den frös och vändades och grubblade och grubblade. Hade de blivit sjuka eller råkat ut för någon olycka? Eller plötsligt måst fara bort och helt enkelt glömt, att deras fina gran stod kvar och frös så den fick värk i grenarna där ute på den dragiga balkongen? Att den längtade alldeles förtyvlat efter att så fort som möjligt få komma in i det varma, ombonade rum-

met? Och kanske allra mest efter att äntligen bli klädd med allt det vackra, som de hade plockat upp ur askarna?

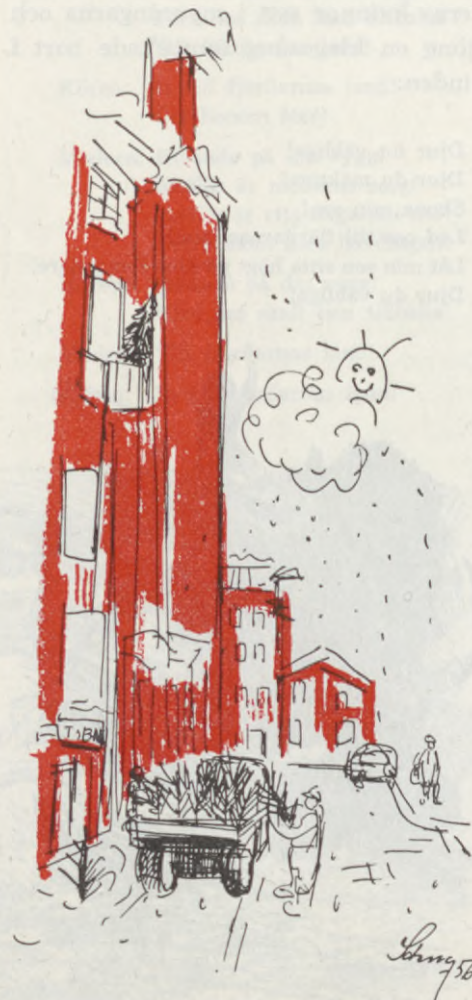
Men den fick aldrig något svar på dessa frågor.

På julafton bar folk in de sista av de andra granarna. Där stod den nu alldeles ensam och övergiven och mådde verkligen förfärligt illa. Lika tomt och tyst och mörkt var det i våningen. Men husen runt omkring strålade av ljus. Och genom fönstren kunde den se, hur högtidsklädda barn och vuxna samlades kring granarna, som antingen redan prunkade i de praktfullaste skrudar eller också just höll på att smyckas. Snart började de också tända alla ljusen i dem. Och sen tog de varann i hand i ring och stampade och dansade och sjöng. Ända dit upp till den ensamma, förtvivlade granen ljöd svagt men taktfast sången och musiken:

*"Nu är det jul igen,
och nu är det jul igen,
och julen varar väl till påska."*

Det var så hemskt, att något värre kunde en gran väl aldrig råka ut för.

Hela julen fick den stå och frysa på balkongen. Varenda kväll tändes ljusen i de andra granarna. Och männi-

Tidigt nästa morgon kom sopåkarn och slängde upp granen på sin stora vagn

Med känslolös min kastade han ned granen på gatan

skorna satt andäktiga och bara stirrade med stora ögon på dem.

På nyårsafton kom det nya ljus i hållarna. Men de flesta granarna hade elektrisk belysning, som tändes när man stoppade en propp i väggkontakten.

Granen led de allra gräsligaste kval. Det kändes så oerhört snopet och förnedrande att dag efter dag, vecka efter vecka behöva stå där ensam och oklädd på balkongen — precis lika naken som den varit i skogen. Om den ändå fått stå kvar där! Då hade den åtminstone sluppit denna fruktansvärda förödmjukelse.

Mannen och hustrun var fortfarande försvunna. Och inga andra människor kom dit istället. Ingen städade den spöklikt tomma våningen. För var dag som gick föll dammet allt tätare över möblerna där inne — och över alla de fina julgranssakerna, som låg där så fint och ordentligt uppradade och bara väntade och väntade.

Men ingen kom och hängde upp dem. Och grenarna, som de skulle dingla i — de satt på den stackars bortglömda granen, som hjälplöst vräktes hit och dit av blåsten. Rötterna var ju kvar i jorden långt där borta i skogen. Och den gröna julgransfoten, som skulle hålla den upprätt istället — den stod på andra sidan balkongdörren inne i det stora, övergivna rummet, så den kunde inte heller hjälpa.

Ja, alltsammans var så galet, att man inte visste om man skulle skratta eller gråta åt det.

Strax före "Tjugondag Knut" började folk hänga upp ännu mer i sina jul-

(Forts. på sid. 27)

I KÖLDSTJÄRNANS TID

KALA HADE kallat stammen, men trots besvärjelserna, trots ryckningarna och andfåddheten hade han inte lyckats kalla till sig en enda fågel, en enda fjäril. Förr i de bråddjupt heta somrarna hade fåglar skockats kring honom, fjärilar surrat som bin kring hans huvud, när han utstött den stora åkallans skri — skriet som stannade alla varelser i deras flykt, om de så var fåglar, fjärilar eller halvflygande vildhästar dånande bort över horisontlinjen.

Men Kala hade själv förutsagt det: han hade pekat på Köldstjärnan som sedan tre solvarv följde stammen och sagt:

— Kala kan endast kalla på de vita fjärilarna! Men de bringar död!

Men stammens äldste hade bett honom tre kvällar i följd och slutligen hade han än en gång iklätt sig de främmande hudarnas dräkt och uttalat de tolv tecknens besvärjelser: nu låg han kall och livlös på grottans stengolv och det enda han hade åstadkommit var svärmen av vita fjärilar som yrt in genom grottmynningen och i koncentriska ringar lagt sig ned kring hans utmattade kropp. När männen slutligen vaknade ur den ångestens trance, som Kalas uppvisning alltid försatte dem i, såg de, att han frambesvurit vintern, och de sade det till varandra och lomade bort, besvikna och nedstämda.

*

När de vaknade följande dag visste de alla att Kala haft en dröm som han delgivit dem medan de sov. Han hade pekat ned över slätten och talat om de stora djuren som skulle komma från nattens väderstreck, så hade han tagit upp en trekantig sten och fäst djuren på klippväggen, att de plötsligt var där levande och skräckinjagande, större än de största vildhästar som endast räckte dem till länden. Och de hade ett långt böjligt ben framme i ansiktet och långa uppåtböjda klykor, vassare än den vassaste pilspets, och det växte hår som väldiga grästuvor på deras rygg. Och Kala hade sagt:

— Jag har tjudrat dem vid klippan, men i morgon har de slitit sig lös och de kommer mot oss över slätten. Och de kommer att röva ett av våra barn när vi jagar dem, men detta barn skall föra oss till fjärilarnas land, sittande

Novell av
RALF PARLAND

Illustrationer av
YNGVE SVALANDER

på det största djurets rygg och vår stam skall bli mäktigare än någonsin och Köldstjärnan skall bli avundsjuk på oss och stinga barnet och då kommer vår klagan att stiga i fingermånga vintrar, ty även fjärilarnas land är dömt till undergång.

Och när männen och deras kvinnor delgett varandra denna dröm som övergick deras förstånd gick de ut för att se på klippan med de tjudrade djuren, men när de kom fram till den stirrade bara stenens tomhet emot dem. Och när de vände sig om mot slätten var den full av vildhästarnas spår i det vita — men där bakom, långt i det kalla mulna diset såg de hur de stora djuren steg in över horisonten som väldiga mörka pelarflak. Då skyndade männen till grottorna efter sina pilbågar och deras kvinnor satt i mynningarna och sjöng en klagosång som ekade bort i vinden:

Djur du väldiga!
Djur du mäktiga!
Skona min son!
Led oss till fjärilarnas land!
Låt min son sitta högt på dina fem pelare!
Djur du väldiga!

Jaj satt på den stora lurviga mulhästens rygg

Djur du mäktiga!
Gör honom till en stor hövding!
Innan Köldstjärnan stinger honom!
Innan natten är över oss!
O snart är natten över oss!
Vi är dömda till undergång!

*

Hela den följande dagen medan jakten pågick i de djupa ravinerna där djuren trängts samman i sina försök att ta sig in i den vintriga skogen, låg lille Jaj tålmodigt mellan fällarna och sög på ett ben. Men när hans moder skrämde upp av de väldiga trumpetande ljuden och det klipptunga trampet, som likt ett skred svepte in i sänkan nedanför grottan, och lämnade honom ensam, kröp han ut och böjde sig nyfiket över det förbjudna bråddjupet. Han låg där i hela sin lilla imposanta längd av en redlig mansankel och höll i sig av alla krafter medan han kikade ner i det förbjudna:

Där var en väldig lurvig rygg under honom, ett lurvigt klippblock som rörde sig och levde och frustade, där var ett mycket mindre stenblock, inte alls så lurvigt som också levde och snörvlade och hela tiden försökte tränga sig in under det större. Jaj var inte alls rädd för dem utan för bråddjupet, så han ropade åt dem, och strax vändes ett väldigt huvud upp mot honom och en lång trädrot höjdes mot honom och viftade. Han tyckte det såg mycket lustigt ut och han sträckte ut sin hand, som inte nådde fram, och den stora roten bara viftade — då sträckte han sig ännu längre fram och i nästa ögon-

blick kände han, att han höll på att falla och skrek till.

*

Jaj hade efteråt lite svårt att minnas hur det hela gått till. Det var alldeles mörkt och han höll fortfarande i sig med båda händerna där han vaggades fram av det stora under honom. Han frös inte, för hans mor hade bundit två kattskinn kring honom på morgonen och händerna körde han in i det grova varma gräset som växte på den stora hästens rygg — för det måste väl vara en häst, det där under honom. Och så somnade han igen och vaknade först när det var ljus och kallt och han hade fallit ned i snön och trädroten petade på honom. Han såg att den mindre hästen — fast den såg då rakt inte ut som en häst — stod under den stora och hade rullat ihop sin näsa så att den liknade ett ormbunksskott och diade den stora. Jaj kände sig genast mycket hungrig men när han steg opp och sprang ifrån trädroten som hela tiden ville peta på honom förstod han att han aldrig skulle nå upp till de stora spenarna som hängde där uppe i taket och han blev mycket olycklig och började skrika.

Men just då vek den stora hästen försiktigt ihop sina väldiga pelarben och Jaj räddade sig ut, för taket kom nästan ner på honom, och sedan nådde han fram, men spenarna var så stora att han i stället beslöt att kliva upp på dem och fast den lilla hästen nu rullade ner sin trädroten och försökte peta bort honom höll han sig fast och sparkade och hoppade och då kom det något fram ur den väldiga spenen och han smakade på det och det var varmt och gott och han kände igen det.

Och Jaj låg länge kvar bredvid den lilla hästens trädroten, som den åter rul-

lat upp. Och han lärde sig att hoppa jämfota på det stora djurets spene och på detta sätt levde och livnärde han sig under hela vintern, ridande på den stora hästens rygg på dagen — han klev upp längs de väldiga gräslika manstråna, som han kunde nå från marken — och diade dess mjölk under nätter och tidiga morgnar när den vek ihop sina pelarben och lade sig halvt på sida.

*

Stammen hade följt efter de stora djuren. Och på kvällarna satt kvinnorna i en vid ring kring elden och sjöng alltid samma klagosång av Jajs moder:

Son min son!
Stora djur som han rider!
Ändlös är vita dagarnas rad!
Ändlös är moderns sorg!
Giv honom åter!

Kören: Ja giv honom åter!

Modern: Ridande på din rygg!
Giv honom åter hövdingen!
Föra oss skall han tillbaka!
Till fjärlarnas land!

Kören: Ja till fjärlarnas land!
Giv honom åter!

Modern: Ridande på din rygg!
Ändlös är moderns sorg!
Ändlös är vita dagarnas rad!
Giv honom åter hövdingen!

Kören: Ridande på din rygg!
Föra oss skall han tillbaka!

Modern: Till fjärlarnas land!

Kören: Ja till fjärlarnas land!

Kala deltog inte i jakten. Men när månaderna gick och Köldstjärnan oföränderligt lät sitt giftiga sken sippra ned över det isgröna landskapet, blev han orolig och begav sig ensam ut i ravinerna för att hitta barnet och dess stora behärskare.

Så kom det sig då att han en morgon iaktogs av Jaj, som satt på den stora lurviga mulhästens rygg, och medan denna bröt ned granskott ur träden med sin förlängda rotliknande mule, började Jaj ropa åt Kala, som skyggt närmade sig över gläntan. Slutligen återstod bara några steglängder och Jaj åkte kana nedför gräslurven och sprang fram till Kala.

— Där är du, sade trollkarlen. Men säg mig Jaj, är hon mycket arg?

— Vem? sade Jaj.

— Nå, sade Kala, den där väldiga där! Hur skall man tilltala henne?

— Jag säger Mammut till henne! sade Jaj ivrigt. För hon är väldigt snäll och låter mej rida och ger mej mjölk varje dag, precis som min riktiga Mammut gjorde!

— Låt gå för det, sade Kala. Jag skall säga Mammut till henne, fast jag har litet svårt att tänka mej henne som min riktiga Mammut som dog för länge sen.

Och så kom det sig då att Kala gjorde bekantskap med denna väldiga modervarelse och genom sitt vetande trollkarlskap en gång för alla namngav denna okända djurart som ännu i dag, då vi hugger ut den ur Köldstjärnans uråldriga djupfrysta kuber av tid, bär samma vördnadsbjudande namn av uråldrigt biologiskt matriarkat.

*

När stammen drog söderut mot fjärlarnas land och sin makts dagar, vek alla främmande krigiska stammar undan för den, ty dess hövding var ett barn, som red på den största och lurvigaste vildhäst man någonsin sett. Dessutom hade denna vildhäst väldiga stångtänder, böjda som medar och vassa som slipad sten, och i dess spår kom en mindre men ännu vildsintare en, som en väldig tjurkalv med lång knuten näve i trynet och en ilsket morrande trumpetstöt genom den.

(Forts. på sid. 30)

Kala hade haft en dröm medan han sov

Kring vår trogna julgran...

MYCKET AV DET, som hos oss bidrar till att försköna julhögtiden, kan undvaras. Snön kan förvandlas till regnslask eller helt lysa med sin frånvaro, julmaten kan bli vardagsaktig och julklapparna kan krympa ihop till det minsta möjliga. Men en sak kan inte undvaras, om den rätta julstämningen skall infinna sig, nämligen julgranen. Vilken enastående succés har inte denna barnsliga sed fått: att flytta in ett granträd i rummet, pynta det med papper och glitter, tända ljus på dess grenar och sedan gå i ring omkring det och sjunga!

En gammal hednisk sed från den avlägsna forntiden, säger man. En århundraden gammal kristen symbol på "livets träd" från Edens lustgård, påstår andra. Och ändå är det knappast någondera delen. Utan tvivel har seden sitt ursprung i en ren tillfällighet, liksom de flesta andra folkseder, som anknyter sig till årets olika högtider. En familj har hittat på att pryda ett träd med blommor och gåvor, en annan familj i grannskapet har härmat efter, flera har följt exemplet och upprepat det år efter år vid samma tid.

På så sätt har julgranen så småningom framstått som en tradition och i den gestalt vi nu känner den. Först efteråt, då traditionen fått större utbredning, fann man på att lägga historisk betydelse i den. Då började man bifoga kristna attribut, såsom julstjärnan i toppen, de svävande änglfigurerna på grenarna och julkrubban med Kristusbarnet vid granens fot.

*

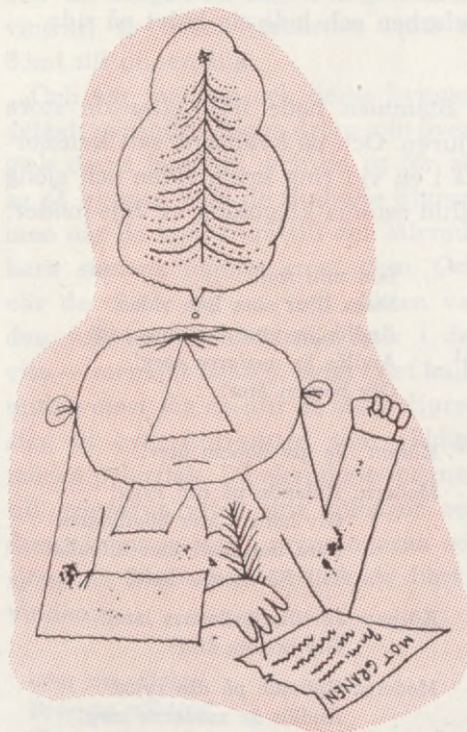
Ett faktum är att julgranens betydelse här hemma är fullt ut lika mycket av religiös art som rätt och slätt ett folk-

Julkrubban hängdes upp i taket

Om julträdets historia kåserar NILS-OLOF ANDERSSON

ligt högtidstecken. Vid jultiden finner vi julgranen som traditionell utsmyckning vid altaret i de flesta av våra kyrkor. Omkring julgranen i de privata hemmen sjunger man de gamla julpsalmerna och i julveckan är den smyckade granen medelpunkten vid alla fester och sammankomster i kristlig anda. Samtidigt måste julgranen göra tjänst

Prästerna tyckte bättre om "det andliga cederträdet Jesus Kristus"

även i mera världsligt betonade sammanhang. En mera omfattande mission än att fungera som altarpnydd, butiksreklam och balsalsdekoration kan man väl inte begära av ett granträd med ljus på. Kanske var det med dunkla föraningar härom, som den kristna kyrkan, då julgranen för mer än tre hundra år sedan började bli allmän i Tyskland, fördömde den som ett utslag av avgudadyrkan.

I ett brev från 1646 skriver prästen i Strasbourg I. K. Dannhauer: "Bland annat lappri, vartill man under julen använder tiden i stället för att sysselsätta sig med Guds ord, är juleträdet eller julgranen, som man behänger med dockebarn och gotter, varpå man skakar den och plockar blommorna av den. Det är barnverk; bättre vore det om man hänvisade barnen till det andliga cederträdet Jesus Kristus."

Ett trettiotal år senare, 1673, skriver en annan kyrkans man, prästen Grabow i Köln, följande brev om julgranen: "Ja, det är avguderi man brukar bedriva med Jesusbarnet, ett Satans kapell man bygger upp intill kyrkan, varvid man inpräntar en sådan opinion hos barnen att de frambära sina böner till det maskerade och förmenta Kristusbarnet, hart när som till en avgud."

*

Så kraftigt gick man alltså fram från kyrkans sida för att bekämpa detta "oskick" och likväl hade seden visat sig så livskraftig att den från Strasbourg under det sjuttonde och adertonde århundradet utbredde sig över hela Tyskland. Så långt tillbaka som 1785 pyntade man i Strasbourg, i nästan varje hem, julgranen med ljus och sötsaker. I denna stad höll man varje år vid jultiden Christkindelmarkt — julmarknad — på torget, där det såldes en mängd julgranar. Leipzig följde snart efter och det berättas om Goethe att han där firade jul med julgran hos en familj Körner, ja, till och med klädde en liten gran åt sin hund. År 1807 kunde man på julmarknaden i Dresden köpa färdigklädda julgranar, behängda med glitter, brokigt papper och förgyllda frukter.

Men det var inte överallt man använde granar. Även lövträd, planterade i en stor bytta eller tunna, kom till användning. I vissa fall använde man gröna grenar av något lövträd, satte grenarna i en kruk och pyntade med ljus och papper. Rätt snart började man också sälja konstgjorda julgranar. Det var de så kallade julpyramiderna, som byggdes av tre små raka stänger resta i pyramidform och med ett ljus

(Forts. på sid. 31)

Goethe klädde en liten gran åt sin hund

...och andra jultraditioner

JULFIRANDET kan vi spåra ända till 1500-talet då det ansågs som Kristi födelsefest och årets början. Men bakom låg en annan orsak till att fira jul; densamma som på sin tid framkallat asadyrkarnas högtid och ansett det naturligt att förlägga den till denna tid, nämligen glädjen över det återvändande solljuset.

Redan flera veckor före jul började förberedelserna till festen. Bland dessa var bakning och brygning de mest betydande. Julölet skulle beredas med särskild omsorg. Även det fattigaste hushåll måste till julen brygga ett förråd av starkt slag.

Julfriden utlystes den 21 december och skulle vara i tre veckor. Varje våldshandling som begicks under denna tid straffades dubbelt mot vanligt. I hela Norden gällde den formen för julfrid, att alla rättstvister skulle vila så länge helgen pågick, och i hemmet fick endast de alldeles nödvändiga sysslorna utföras. Allt bränsle skulle vara hugget i förväg. Alldeles särskilt undvek man att utföra cirkelliknande rörelser, "kringgärning", det ansågs bringa skada. Man trodde nämligen, att solen under hela julen själv höll sig stilla, och därför fick heller intet annat röras runt.

Julfriden skulle även omfatta djuren. Under denna tid skulle människan till och med stå på fredlig fot med varg, björn, råttor och möss, och icke ens utmana dessa genom att nämna dem vid rätta namn. Vargen fick därför heta "gråben", björnen "den gamle i pälsen", mössen "de små grå" eller "Tede", råttorna "de långsvansade", etc.

Den som bar familjenamnet "Mus" hade det illa ställt. I Havdrups socken på Själland levde i mitten på 1700-talet en präst, Laurids Muus, (död

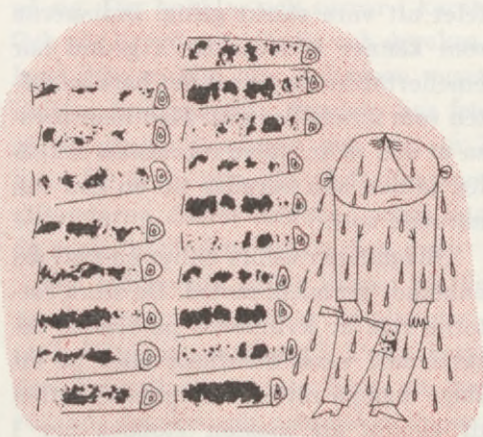
Om andra julseder berättar här
SIGGE STENSTRÖM

Teckningarna på denna och vidstående
sida är signerade av
LASSE SANDBERG

1778), och befolkningen kallade honom "herr Tede" under hela helgen.

*

Julhalmen hade också en magisk verkan. I Sverige bands den i kors och sattes över husets dörrar. Man band även om fruktträden för att göra dessa givande. I Danmark brukade man under den katolska tiden säga till äpple-

All ved skulle huggas i förväg

träden, då man på julaftons morgon band halm om dem: "Gläd dig, äppelkvist, likt Maria som bar Jesus Krist!"

I Jylland kunde man höra ända in på mitten av 1800-talet, då halmen bands kring roten av fruktträden: "I afton kläder jag dig. Till sommaren föder du mig."

Det sörjdes inte enbart för stugan, utan även för uthusen och dess invånare. Stål sattes över stalldörren, kors

av tjära ströks på alla andra dörrar. Öltunnorna fick även sitt tjärkors, medan alla matvaror korsades med smör. Husfadern märkte fönstren med ett kors, omgivet av en cirkel. Detta är den urgamla beteckningen för solguden. Gårdvaren släpptes lös och fick komma in i stugan, och fåglarna skulle ha ett par kärvar på en stång. Bruket och seden finns ännu kvar.

Efter bastubadet, i vilket hela gårdens folk deltog, klädde man sig i högtidskläder och samlades kring det stora dukade bordet i stugan. Husfadern utbringade en skål för Jesu Krist och det nya året.

I Sverige var det ännu i slutet av 1600-talet vanligt bland både rika och fattiga, att var och en som drack denna skål skulle stå under en i taket upphängd klubba, den s. k. "julklubban", och själv göra hjulets tecken genom att försätta den i en cirkelrörelse. På så sätt kom klubban att kretsa kring hans huvud, och om han träffades av klubban innan han druckit, skulle han dricka om igen. Säkerligen blev det många frivilliga "krockar"!

Julaftonens måltid varade mycket länge, och det finns ännu på sina håll kvar vidskepelsen, "att den som först slutar äta på julafton, skall dö innan årets slut." Någon måste emellertid sluta spisningen, och till sist lästes bordsbönen, man reste sig, tackade husbonde och matmor för maten, och tog därefter alla i hand. Denna sed förekommer ännu idag.

När måltiden var slut dukade man inte av bordet, utan detta skulle stå under hela helgen. Givetvis fylldes det på. Anledningen till detta var dubbel. Dels skulle det alltid finnas mat till hands om någon besökande kom, för att denne ej skulle bära "julen ur hu-

(Forts. på sid. 31)

Julbockslek med allehanda krumsprång

Indianmystik kring Orinoco

Av professor Gustaf Bolinder

DE FLESTA som färdats utför Orinoco-floden har inte gjort bekantskap med andra indianer än sådana som är klädda i skjorta och byxor, talar spanska och bor i hus som liknar det enklare folkets av blandat blod. Hos dem kan man ibland komma över några äkta indingrunkor som kommit ur bruk men inte kastats bort.

Det är således intet äkta indianliv folket vid stränderna för, även om det är renrasiga infödingar. Jag träffade en äventyrare som hade färdats utför Amazonfloden och upp i Orinoco — de två jättefloderna står som bekant i förbindelse med varandra genom en bifurkation.

Han var missnöjd med resan på Orinoco.

"Svårt att navigera. Virvlar, stormar och förrädiska bankar" sa han "Stickande insekter, hela moln av dem både dag och natt. Och så finns där ju inga vilda indianer som är pittoreska att se på."

Nej, för att träffa infödingar som lever på fädrens vis måste man uppåt bifloderna eller inåt land, bort från de vitas tillhåll. Här finns olika stammar hos vilka allt ännu är äkta indianskt. Många familjer bor tillsammans i väldiga palmbladstäckta hyddor som kan rymma femtio personer. Män och kvinnor går mestadels nästan nakna. I somliga byar har kvinnorna ett barktygsjok att skylla sig med. Männerna har pi-

lar och bågar som de mestadels använder att skjuta fisk med och långa fint arbetade blåsrör. Med dessa jagar de fåglar och apor i träden. De fina smala pilarna är starkt förgiftade. Beredningen av detta gift tillhör mysterierna. Därför ville jag också försöka ta reda på hur det går till. Det ska jag berätta mer om.

Kvinnorna sysslar också dagligdags med gift, men de framställer det inte utan avlägsnar det tvärtom. Nästan alla dessa stammar med undantag av ett par kringströvande jägarfolk odlar mandioka-roten som är mycket givande och bara har det tillsynes allvarliga felet att vara starkt giftig. Indianerna som känner växtvärlden i grund har emellertid funnit ut att det bara är saften som innehåller gift. Kan man pressa ut den så är själva rotmassan oskadlig, ja den kan beredas till en god och närande spis.

Tillagningen utförs enligt en i all sin enkelhet genialisk metod. De stora rötterna rivs av kvinnorna på bräder besatta med vassa stenflisor eller på ett slags taggiga rötter. Sen pressas saften ut genom att massan stoppas ner i långa flätade korgecylindrar som dras ut på längden. Sen rostas moset på stora lerplattor. Kvinnorna kan både framställa mjöl och stora vita kakor.

Både mjölet och brödet håller sig mycket länge och indianerna kan därför lägga upp förråd. De här mandioka-

Ung indianska från en by vid övre Orinoco

odlande stammarna behöver inte leva för dagen.

Detta innebär ett kolossalt framsteg, det inser man vid besök hos de kringströvande jägarfolken, där hunger ständigt hotar och kvinnorna har lera till hands att fylla magarna med om männen återvänder tomhänta från strövtågen.

Den giftiga saften kan kvinnorna göra ofarlig genom långvarig kokning. Blåsyran bringas att avdunsta och kvar blir ett slags sås som har konserverande verkan, så att kött och fisk håller sig länge i den.

Kvinnorna flyr giftandarna

Allt det där med mandioka-roten är visserligen märkvärdigt, men det hör inte till de mysterier som indianerna döljer för de vita. Det är ju kvinnorna som har hand om mandiokaberedningen och avgiftningen. De verkliga hemligheterna är männens.

Det är de som bereder det fruktade pilgiftet som förlamar rörelsenerverna. Det sker i största hemlighet avsidet ute i skogen. Endast en av stammarna förstår att framställa det. Alltid är det en gammal gubbe som sköter den saken. De vita har fått för sig att indianerna låter en gamling ta hand om giftkokningen därför att denna är en mycket farlig syssla som bör anföras åt någon som ändå snart ska dö. Kanske har indianerna själva slagit i de vita den historien. De lämnar gärna vilseledande uppgifter när det gäller magiska saker.

Indianer utanför sin hydda

Pilarna till det här blåsröret är förgiftade med curare

I själva verket är det så att giftet lagas till av en erfaren medicinman och han är alltid till åren kommen.

Giftet hos oss känt under namnet curare, framställs på en avsides belägen plats ute i skogen. Ingen kvinna får komma i närheten av den — kvinnan är för svag att kunna motstå giftandarnas raseri. Ångan som stiger upp ur giftgrytan, det är de vredgade andarna: själarna från de växter som används vid beredningen. Dem måste man akta sig för och det kan medicinmannen. Svängande sin magiska skallra och nynnande besvärjelsesånger sitter han där vid elden hela natten. Stycken av lianer och andra växter ligger i högar runt honom. Då och då kastar han några i grytan. Det är mest Strychnos-arter han använder.

När giftet är färdigt, kanske efter flera nätter — det går inte att koka på dagen — utgör det en tjock, mörkbrun, klabbig massa. I den bor giftandarna. Det behövs bara att man doppar en liten pil, smal som en strumpsticka i giftet och skjuter av den genom det långa blåsröret så störtar bytet förlamat till marken. Giftandarna i växterna har slagit ner djuret säger indianerna.

Trollsånger vid dryckeskaret

De enda andar kvinnorna får ta befattning med är de som bor i råmaterialet till de jästa dryckerna, dvs. främst mandioka och majs. Det svagare könet ska sköta förberedelserna. Målade i ansiktet till förhöjande av den magiska kraften river de mandiokarötterna och maler majsen mellan stenar. Erfarenheten har visat att jäsningsen går lättare, när brygden blandats med saliv. Nu tar emellertid medicinmannen vid. Svängande sin magiska

skallra och sjungande trollsånger vakar han vid dryckeskaret. Utan hans medverkan skulle brygden inte bli lyckad. Snart börjar också växtandarna röra på sig. Det bubblar och surrar i karet. Och när brygden är färdig och dryckeslaget börjar blir alla deltagare snart livliga. Andarna från drycken har frigjorts genom jäsningsen och gått in i dem. De är ju inte alls så farliga som giftandarna, därför törs man också låta de svaga kvinnorna syssla med dem.

För indianerna gäller liksom för de gamla romarna ordstävets "in vino veritas", "i vinet sanningen". Detta betyder för indianerna inte bara att den rusande drycken gör människan öppen hjärtig utan genom den berusades mun talar andarna. Övernaturliga makter inger alltså supfestens deltagare vad de ska säga. Detta hindrar inte att det

liksom hos oss kan sluta med bråk, ty inte heller den primitiva människan tål alltid att höra sanningen.

Flöjter på flodens botten

Kvinnorna får visserligen så och skörda och sköta andra sidor av jordbruket, men enligt indianernas uppfattning är det av vikt att söka påskynda fruktmognaden. Det ska ske på magisk väg, och då får kvinnorna återigen inte vara med.

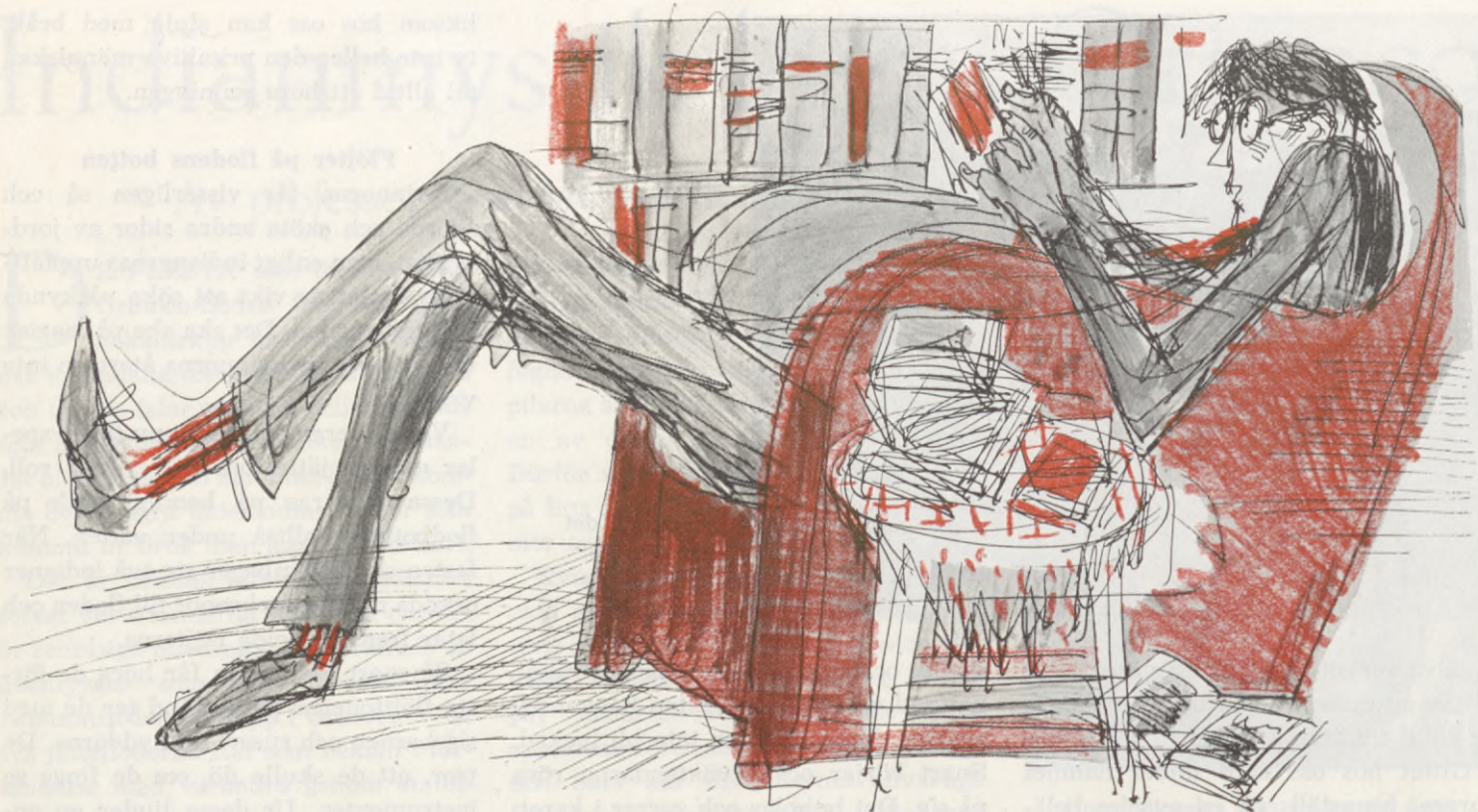
Vid de ceremonier som nu följer spelar ett par jättestora flöjter stor roll. Dessa förvaras på hemligt ställe på flodbotten, alltså under vatten. När festen ska börja beger sig två indianer prydda med fjäderkronor till floden och letar fram de dolda flöjterna.

Så snart kvinnorna får höra de första flöjttonerna på avstånd tar de med sig barnen och rusar in i hyddorna. De tror, att de skulle dö, om de finge se instrumenten. Ur dessa ljuder en andestämning, en i forna dagar offrad ynglings röst.

Denne var, sägs det, en vacker ungdom, som kunde sjunga bättre än någon annan. Han var också mycket omtyckt. Men så dog många indianer efter en fest. De primitiva tror inte på en naturlig död. Någon måste ha orsakat deras död genom förhäxning. Så utpekade medicinmännen sångaren. Han hade sjungit under festen och kanske blandat in farliga dödsbringande ord i sången. Nu dömdes han till det straff som drabbar häxor och häxmästare över hela jorden: att brännas på bål. (Forts. på sid. 30)

Kvinnorna måste vara målade i ansiktet med speciella mönster, när de maler majsen, som skall jäsa till alkohol

Conan Doyle dödade Sherlock Holmes

VARLDSLITTERATUREN innehåller en grupp mästerverk av säreget slag. Det är dessa mästerverk som uteslutande eller till allra största delen svarar för vederbörande författares världsrykte. Det är dessa verk eller deras författare som en frågesportprofessor med fördel kan använda sig av om han önskar presentera en alldeles extra enkel fråga. Nämner man bokens titel suger den genast åt sig ett författarnamn ur högen med osviklig precision, lika säkert som en magnet drar till sig en järnspik. Tar man i stället ett författarnamn i denna grupp inställer sig genast med samma säkerhet en boktitel, en och ingen annan.

Tänk t. ex. på Daniel Defoe. Inställer sig inte samtidigt som en författarens skugga en skinnklädd gosse med ett par muskedunder på axeln och en get vid sidan — Robinson Crusoe? Nämner vi å andra sidan exempelvis Decameron trillar genast namnet Boccaccio som ärter över läpparna.

Men alla dessa — Bunyan, Dante, Cervantes, Beecher-Stowe, Carrol osv. — skrev de bara just den där boken, den som kommit deras namn att verka lika bekant för oss som telefonnumret

till bäste vännen? Satte de sig helt plötsligt ned och författade mästerverk för att sedan åter lägga skrivdonen åt sidan? Eller skrev de möjligen annat också, som av en eller annan anledning inte blivit lika känt, eller som kanske rent av betraktas som undermåligt?

JULTID — LÄSTID

är en sammanställning som man ofta får se. Under hösten har bokfloden forsat fram över bokhandelsdiskarna och många beger sig ut på fiske där. Andra läser med förkärlek de gamla mästerverken mellan julmålen. Men är det någon som har tänkt på att bege sig ut i markerna vid sidan av mästerverken. Det är åtskilligt som det kan vara roligt att stifta bekantskap med. Det är just en sådan exkursion som denna artikel velat stimulera till och ciceron på färden är

HANS NORLING

För teckningarna svarar
GÖSTA KRILAND

De tog avstånd från mästerverken

Sanningen att säga var de flesta av dessa "en-boks-författare" synnerligen mångskrivande och mycket ofta utkristalliserades deras mästerverk ur en omfattande produktion. Överraskande nog finns det några remarkabla fall bland dessa författare där de själva betraktar det som samtid och eftervärld suckat av lycka över som den sämre delen av sin produktion. I några enstaka fall finns det t. o. m. kritiker som anser att vederbörande författare skrivit betydligt lödigare saker än det som blivit dömt till mer eller mindre odödliga mästerverk.

Då Sherlock Holmes dog

Hur var det inte med sir Arthur Conan Doyle t. ex. Han blev till sist så hjärtligt less på sin skapelse Sherlock Holmes att han tog livet av honom! Ja, just det. Det var det där bekanta tillfället i alperna då den gänglige mästerdetektiven hade en uppgörelse med den sällsynt ondskefulle Moriarty. Conan Doyle såg genast sin chans och lät Sherlock Holmes samlas till sina fäder. Men si, det ville inte publiken vara med om. Den satte igång med en våld-

sam proteststorm värre än om Conan Doyle slagit ihjäl en livs levande människa och inte en romanfigur. Och de läshungriga engelsmännen, dessa läshungriga som Conan Doyle i anfall av leda betraktade som ena riktiga klåpare som inte ansåg hans övriga böcker som förnämligare än Sherlock Holmes-berättelserna, dessa läshungriga engelsmän segrade alltså. Conan Doyle blev tvungen att återuppliva Sherlock Holmes igen! Conan Doyle blev tvungen snickra till en plausibel förklaring till Sherlock Holmes försvinnande och hux flux var han i farten och oskadliggjorde bovar genom sin geniala slutledningskonst, assisterad av den oföränderligt beundrande dr Watson. Och allt blev frid och fröjd hos läsekretsen. Men läste Conan Doyles övriga böcker i någon större omfattning gjorde man minsann inte.

Doyle blev adlad för boerskildring

Vad var det då Conan Doyle i övrigt skrev? Jo, det var sannerligen en hel del det! Conan Doyle var bl. a. spiritist och skrev avhandlingar om obegripliga psykiska fenomen. Han skrev också historiska romaner i gammal engelsk tradition och han skrev reseberättelser.

Men vare sig för dessa saker eller för Sherlock Holmes blev han adlad. Det var för en högst patriotisk skildring av Boerkriget, i vilket han deltagit som läkare. I detta sammanhang kan det vara roligt veta att Conan Doyles son, Adrian Conan Doyle skrivit en rese-skildring som är betydligt bättre än faderns och som skaffat honom ett visst rykte. Både de historiska romanerna och avhandlingarna tyckte Conan Doyle var väsentligare saker än Sherlock Holmes, vilket dock läsekretsen vare sig förr eller senare velat hålla med om.

Med Boccaccio var det på ungefär samma sätt. Vid mognare ålder ville han helst inte alls kännas vid Decameron och hade han fått råda så hade troligen boken utplånats från jordens yta.

Boccaccio skrev kommentar till Dante

Boccaccio dels fångades av den starka humanistiska strömningen i Italien, dels synes han också ha genomgått en religiös kris, vilket tillsammans orsakade hans ställningstagande till sin tidigare diktning. Under senare år ägnade sig Boccaccio åt vetenskaplig forskning i humanistisk anda och skrev dessutom en kommentar till Dantes Divina Commedia. Det senare orsaka-

Vem känner inte igen Robinson Crusoe?

de bl. a. att han blev förste innehavare av en lärostol som inrättats för studium av Dante.

Före Decameron hade Boccaccio skrivit ett antal romaner, varav Filocolo och Filostrato är de mest kända. Efter dessa följde bl. a. Ameto, en kärleksroman på prosa och Fiametta samt den Dante-påverkade visionsdikten Amorosa visione. Boccaccio var illegitim son till en köpman och fick en god uppfostran, som på faderns inrådan inleddes med handelsutbildning och på Boccaccios egen fortsatte med kanonisk rätt. Även juridiken övergav han emellertid och övergick i stället till studium av Dante och de antika författarna. Under hela sin ungdom deltog han flitigt och grundligt i tidens glada sällskapsliv och var invecklad i en rad galanta äventyr tills han för evigt förälskade sig i grevinnan Maria d'Aquino.

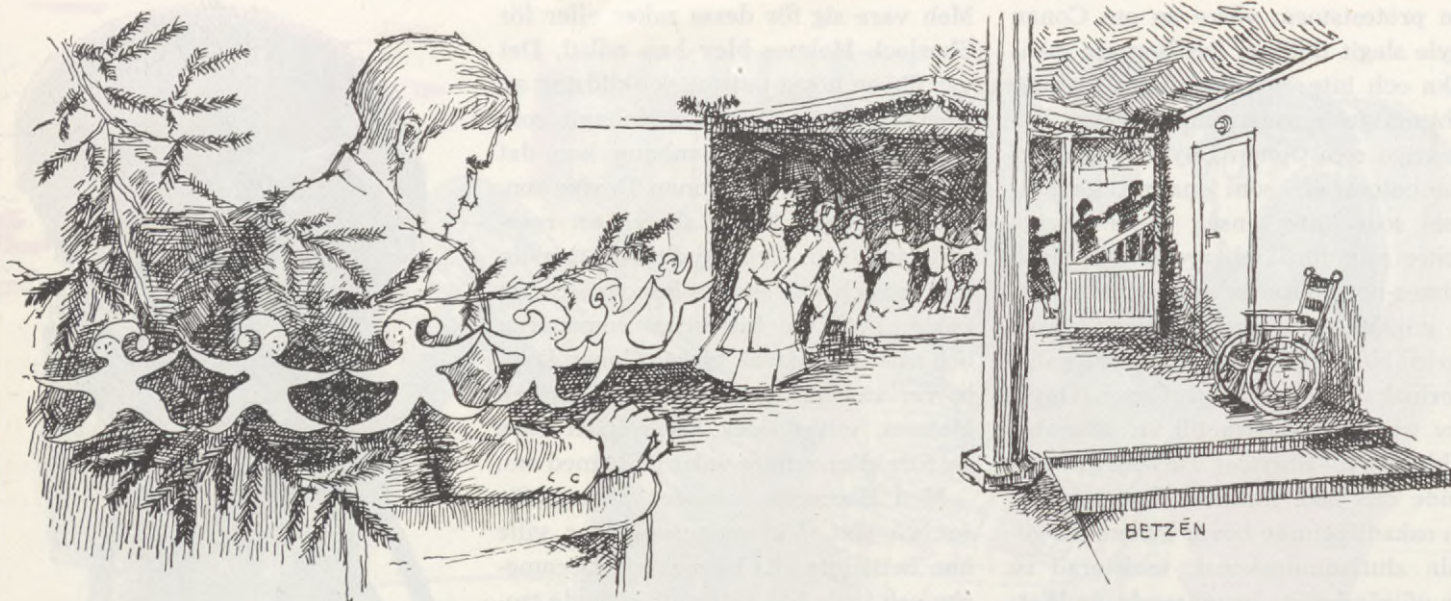
Kända "andraplansverk"

Boccaccio var nära samtida med den av honom så beundrade Dante (Boccaccio var åtta år när Dante dog) och samtida med Petrarca, humanismens stora namn. Liksom Boccaccio har Dante först och främst ett verk att tacka för sin berömmelse, Den gudomliga komedin. Men i motsats till Boccaccio är dennes "andraplansverk" mera kända även för en bredare allmänhet. Främst i denna grupp kommer Vita nuova. Nytt liv, monumentet över

(Forts. på sid. 26)

Dr Watson och Sherlock Holmes löser mysterier

Mina fem sanatoriejular

FEM JULAR tillbringade jag på sanatorium som mer eller mindre svårt febrande sängliggare, därav fyra i rad.

Folk tycks tro att det är något förfärligt att ligga på sjukhus under en jul, att det då är så mycket värre än det är eljest, men det är nog rätt individuellt. Antagligen är det värst för föräldrar, särskilt för mödrar. Att småbarn då saknar hemmet mer än vanligt är självklart. Men sjukhusjularna har också sina behag. Maten är bättre än vanligt. Och på ett sjukhus för långliggare har många fått permission över juldagarna, så att det blivit lugnare och fridfullare på de glesnade salarna, och det sätter man värde på. Kamratskapet på salarna må ha sin trevnad, men särskilt rogivande är det inte.

Av rent egoistiska skäl tyckte jag alltså att det var bra att så många av kamraterna som möjligt fick permission till jul, men jag avundades dem aldrig och anser att det är alldeles fel av dem som är allvarligt sjuka att tiggas överläkaren om att få vistas i hemmet just över julen. Det är en påfrestande tid. Det är jäktigt och stojigt, mycket folk och dålig luft i kvava rum, där julljusen tär på det fattiga syreförrådet. Jag har sett åtskilliga kamrater återkomma från julpermissionerna i sämre skick än när de reste.

Vad själva julfirandet på sanatoriet beträffar, så skiljer det sig inte mycket från julfirandet på andra håll. Man har bestyr med julgran och julklappar, äter julmat och leker julle-

Minnen av
SVEN VALLMARK

kar, och de som får vara uppe går i julottan på juldagens morgon. Också på sanatoriet börjar det så smått redan vid Lucia. Då vandrar en kör av patienter omkring i korridorerna och sjunger, och sjukhusets egen Lucia serverar kaffet, omgiven av sina tärnor. Hon har inte sällan utsetts efter en omröstningsprocedur, där både koterbidning, agitation och intriger spelat en avgörande roll. Man håller sig alltså mycket nära förebilderna utanför sjukhusväggarna. Det är bra, ty det bildar en anknytning mellan sjuka och friska, som är värdefull. Det gäller både Lucia-firandet och andra högtider och traditioner på ett sjukhus för långliggare. De utgör en nödvändig kontakt med former och sammanhang, med ett liv och en tillvaro, som ändå alltför lätt kan bli till en de friskas skrämmande värld, från vilken man allt mer och mer känner sig avskild under årens gång.

Sjukhusrutinen medför också en fara för långliggaren. Allt sker på samma tider och på samma sätt. Uppstigning och sängbäddning, temperaturmätning och provtagningar, matbrickor och kaffekoppar, läkarronder och medicinutdelning. Dagarna, som den första veckan sniglade fram med outhärdlig långsamhet, krymper hastigt samman till korta, avhackade glimtar av tid och flyter till slut ihop till en enda ändlös sjukhusdag. Därför är det

viktigt med de stora helgerna på sanatorium. De sätter in pauser, nödvändiga anhalter i förloppet. Ute i det friska livet finns det också mycket annat att se fram emot, så mycket som ger tiden spänning och innehåll. Årstidernas växling blir mer påtaglig, mer mättad med upplevelser för den friske än för den sjuke i sängen, som endast kan följa den genom fönstret och därför i högre grad behöver helgerna som tidsindelare.

Det kan ju invändas — och många har gjort det — att det bara är bra att de sjuka genom en enahanda rutin befrias från medvetandet om tidens flykt. Det gör inte sjukhustillvaron så långsam. Och det ligger åtskilligt i detta resonemang. Det kan inte förnekas att tiden på ett sjukhus går mycket sakta kring de stora helgerna, vilket naturligtvis framför allt beror på att den på nytt fylls med ett slags innehåll, något som väl inte enbart är av ondo. Många långliggare tycker nog ändå illa om helgerna och drar en suck av lättnad, när man passerat "helgstationen" och tidståget åter rycker i gång och på nytt börjar svindla fram genom det enahanda tidslandskap, där de enda förändringarna markeras av skiftningar i feberkurvans evigt frammatade röda streck.

Ändå är nog dessa anhalter rätt nödvändiga. Det kommer stunder av förskräckelse, när man stannar till inför ett datum i almanackans tysta bladfall. Ett år sen! Två år sen! Fem år sen! Och mest har det varit sängen. Och vart tog tiden vägen? Då klamrar man sig fast vid helger och födelsedagar

som klädhängare för minnets nedrasande plagg.

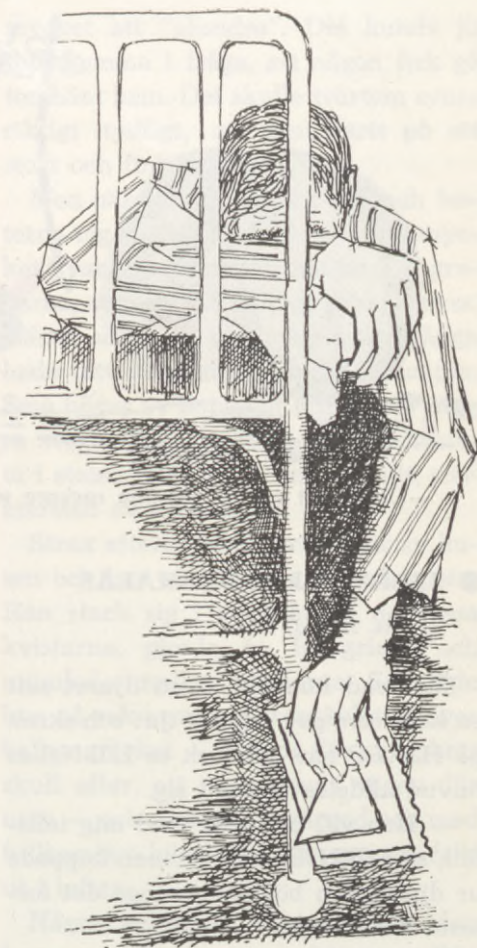
Mina första sanatoriejourer. Jag var rätt dålig och låg med feber, och ingen av mina läkare trodde att jag skulle leva så länge till. När jag hade legat ett drygt år i sängen, och febern fortfarande envisades med att då och krypa över 39 grader och hjärtat blev oroligt, frågade jag en novemberdag underläkaren, om han trodde att jag skulle klara mig till jul det året. Och jag minns alltjämt hans litet torra svar: "Till jul kommer ni nog att klara er, men för någon längre tid vill jag inte garantera." Det är nu femton år sedan. Men jag erinrar mig, att jag tyckte att han gav mig en väldig tidsfrist. Jag tyckte själv att jag var så dålig att jag kunde dö vilken dag som helst. Nu kan jag le när jag kommer ihåg hur jag låg och funderade på hur jag på bästa sätt skulle använda all den tid som underläkaren så generöst lovat mig.

När julaftonen kom det året, mårde jag bättre än på länge och kunde sitta upp i sängen och öppna julklapparna. Det var storartat. En lappgumma hade ett par veckor tidigare sålt en broderad väska åt mig och till tack för affären trollat litet över mig och för-

klarat att jag skulle komma på benen i sinom tid. Hon var mycket trevlig och uppenbarligen en högeffektiv trollpacka.

Annars minns jag inte så värst mycket av de där första jularna. Mest låg jag och hörde på radio och följde julförberedelser och julfirande genom den. På julaftonen ledde överläkaren långdansen genom sjuksalarna, och jag log det litet ansträngda, kanske en smula avundsamma leende, som man av hövlighet skänker ett upptåg, som man inte har möjlighet att ta del i.

Många vänliga människor skickade mig kort, brev och julklappar. Det var roligt att få, men jag var tyvärr dålig att skriva och tacka, och jag vet att en och annan tog litet illa upp. Nog hade jag väl ändå orkat få ihop en rad till tack! Ja, nog hade jag väl det. Men när man ligger i feber och är dålig, så blir även små hövlighetsplikter till berg, som man inte orkar lyfta undan. Det är så mycket man *måste* klara av. Rakningen på morgonen. Sjukhusrutinens krav. Och så de oundgängligen nödvändiga kontakterna med yttervärlden. Då får annat sitta emellan. Så är det nog för de flesta sjuka. Och det är väl en av anledningarna till att strömmen av brev och hälsningar av olika slag, som till

Så lurade han in sig i filtarna...
jag tror att han grät

en början kan flyta ganska strid, fort nog sinar. De sjuka kan ofta synas otacksamma, men de flesta sätter ändå säkert mycket stort värde på vänligheten utifrån. De orkar bara inte riktigt med dess krav på gensvar. Dessutom är det deprimerande för en svårt sjuk att i brev efter brev upprepa de nedslående uppgifterna om det egna tillståndet — jag tror rentav att det kan vara skadligt — och man vet ju att folk främst vill veta hur det står till. Det är nog delvis ett slags självbevarelsedrift, som gjort att jag inte velat skriva så mycket om hur jag haft det, när jag varit som sjukast. Men säkert har det också berott på en god portion oföretagsamhet och ren lättja.

Jag har alltid beundrat dem som orkat höja sig över sin egen situation och sina egna svårigheter, som har haft nog stark vilja att övervinna tröttheten och apatin och in i det sista förmått glömma sig själva för andra. Före jul brukade vi alltid ha en auktion på sanatoriet på skänkta saker. Många av dem hade patienterna själva tillverkat i arbetsalarna eller i sjuk-sängen. Pengarna gick till de kamrater, som vistades på sanatoriet under julen. Jag minns en svårt sjuk flicka,

(Forts. på sid. 28)

En svårt sjuk flicka virkade grytlappar efter ett mönster, som hon lärt av sin mor

— Jaså, det var du din lille rackare som slog farbror Karlsson i knäveckan...

● LILL-NALLES BÄRKALAS

(Forts. fr. sid. 11)

Men vad konstigt. Inuti djuret satt en karl, som gav upp ett tjut och skrek på HJÄLP när han fick se Lill-Nalles huvud alldeles bredvid sig.

— Han vill nog leka med mig iallafall, sa Lill-Nalle när mannen hoppade ur djuret och började springa det fortaste han kunde.

Lill-Nalle tyckte det var en rolig lek och lufsade efter. Han hade knappast hunnit ifatt mannen om inte en liten röd kälke stått i vägen. Mannen snubbade på kälken och blev liggande med armarna och näsan i närmsta snödriva. Lill-Nalle puffade på honom så att han vände på sig. Men kan du tänka dig! Han verkade inte det minsta glad över att Lill-Nalle ville leka med honom. Han skrek istället: Snälla björn ät inte upp mig! Du ska få precis vad du vill ha, bara du inte äter upp mig. Lill-Nalle blev förvånad. Inte hade han tänkt äta upp någon människa, inte. Han tyckte ju bara om bär och honung och söta rötter. Men att få vad man ville ha...

— Har du några bär åt mig, då, frågade Lill-Nalle.

Och fastän det var mitt i kallaste vintern svarade mannen:

— Jaa, jag har ett helt rum fullt av bär hemma i mitt hus.

*

Lill-Nalle fick åka med hem i det konstiga djuret, som inte var något djur utan en bil.

Mannen, som hette farbror Jocke, bodde i ett litet gult hus med sin fru och sina två barn, Gunnar och Gullan. Både Gunnar och Gullan blev så glada över att få träffa en riktig björn. Men Lill-Nalle var så sugen på bär att han bara tjatade om att få gå in i rummet där bären växte. Farbror Jocke

skrattade och sa att först måste bären tinas upp. De var alldeles frusna, djupfrysta, sa han. Så gick farbror Jocke in i sitt stora frysrum, med pälsmössa på huvudet och vantar på händerna, för det var så kallt där inne. När han kom ut igen hade han hela famnen full av paket som det stod hallon, jordgubbar och blåbär på. Farbror Jocke fick hjälp av Gunnar och Gullan att hålla upp de stenhårda bären i bunkar och tallrikar. Nalle hade förfärligt svårt för att vänta tills bären tinade upp. Han tog en stor mun full av iskalla, stenhårda blåbär när de andra inte såg på. Det var väldigt otäckt, så Lill-Nalle spottade ut alltsammans i en blomvas. Så, äntligen, efter flera timmars väntan kunde bärkalaset börja. Men fastän allesammans åt allt vad de kunde blev det en hel hink över.

— Den får Lill-Nallen ta med hem till sin mamma, sa farbror Jocke.

Javisst, MAMMA! Henne hade jag ju nästan glömt, sa Lill-Nalle och fick så bråttom att tacka och säga adjö. Hinken med bären tog han på ena armen och lunkade hemåt på två ben.

Brum-Mamman satt och väntade i grottan och du må tro att hon blev snopen när Lill-Nalle kom hem med en hel hink ljuvliga sommarbär fastän det var mitt i vintern. Det blev ett bärkalas som varade hela kvällen. Och båda nallarna blev så mätta att de kunde lägga sig och sova tills solen kom och väckte dem nästa gång.

● CONAN DOYLE DÖDADE...

(Forts. fr. sid. 23)

Dantes ungdomskärlek till Beatrice. Ur Dantes övriga omfattande författarskap kan nämnas *Il canzonieri*, en lyrisk diktsamling på italienska, *Il convivio*, som är en samling filosofiska dik-

ter med förklarande prosakommentarer, *Il fiore*, som är en bearbetning av den franska romanen om rosen. I ett verk på latin, *De vulgari eloquentia*, försvarade han italienskan som litteraturspråk. Nämnas bör till sist att Dantes *De monarchia* blev bränd offentligt på bål på grund av dess antikyckliga inställning.

Chaucer påverkades av Boccaccio

På sina omfattande resor i dåtidens värld träffade engelsmannen Geoffrey Chaucer bl. a. Petrarca och Boccaccio och mycket av vad Chaucer skrivit har rönt stark påverkan av särskilt Boccaccio. Uppläggnings- och tonen i det "huvudverk" som garanterat Chaucer plats i världslitteraturen påminner också avsevärt om Boccaccio. *Canterbury-sägner* består ju av en mängd mer eller mindre lösligt sammanfogade berättelser, som en skara pilgrimer tänks underhålla varandra med under vandringen. *Canterbury Tales* är det verk — som i varje fall utanför England — är det enda mera allmänt kända av Chaucer.

Men även Chaucer efterlämnar ett omfattande författarskap, där främst kärleksromanen *Troilus and Cryseyde* bör nämnas. I dikten *The Legende of Goode Women* prisar han kvinnornas trofasthet i kärleken. Två stora allegoriska dikter bör också ihågkommas, *The Parlement of Foules* (Fåglarnas parlament) och *The House of Fame* (Ryktets hus).

Onkel Toms stuga minns vi säkert, när vi ser den här bilden

Cervantes uppuren för många böcker

Drygt 150 år fram i tiden träffar vi på Cervantes, Miguel de Cervantes Saavedra, mästaren till den över hela världen lästa Don Quijote, som i originalupplagan hade den imposanta titeln El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha. Det är denna som överlevt och som väl kommer att överleva i alla tider, men Cervantes var under sin samtid högt uppuren för flera böcker. Kända — och mycket lästa då var bl. a. herderomanen Galatea, Novelas ejemplares (lärorika berättelser), El viaje al Parnaso, de små skådespelen Entremeses och romanen Los trabajos de Persile y Sigismonda.

John Bunyan, författaren till Kristens resa, levde ett i sanning växlingsrikt liv med flera fängelsevistelser som dystra inslag och med sitt inre söndertrasat av upprepade religiösa anfäktelser. Han är utan tvekan en av världens mest lästa författare och som uppbyggelsebok har Kristens resa knappast någon motsvarighet. Det är heller knappast något tvivel om att Kristens resa lästs många gånger mer än Bunyans alla övriga böcker tillsammans och de är ändock inte så få — omkring 60 stycken!

Defoe skrev oerhört mycket

På samma sätt ligger det, som bekant, till med Bunyans senare landsman, Daniel Defoe. Defoe skrev oerhört mycket i sina dagar och den främsta drivkraften för hans produktivitet var att han konstant var i behov av pengar. Liksom Bunyan satt han för övrigt i fängelse åtskilliga gånger även om anledningarna var helt andra. Robinson Crusoe blev ju redan när den utkom en enastående framgång och författaren skyndade sig naturligtvis att skriva ett par delar till på uppslaget.

Bakgrunden till Robinson Crusoe var ju en sann händelse som den skotske sjömannen Alexander Selkirk "räkat" ut för. Historien hade tidigare bland annat utnyttjats av Steele i The Englishman och Defoes bok orsakade den väldigaste mängd efterrapningar som någonsin skådats. Några av dessa har t. o. m. blivit så bra att de kunnat hävda sig långt fram i tiden.

Moll Flanders och Captain Singleton

I de anglosaxiska länderna utkommer fortfarande nya upplagor av några andra av Defoes böcker, främst romanen Moll Flanders och berättelsen

● ENSAM JUL PÅ...

(Forts. fr. sid. 15)

granar. Precis som om de inte var fina nog förut! De hängde upp jättestora papperskarameller i alla möjliga, brokiga färger — långa, glänsande chokladcigarrer med röda "maggördlar" — fruktkorgar av marsipan — och hela påsar, proppade med godsaker.

Granen blev alldeles ifrån sig. Så grymma människorna var! Det där gjorde de naturligtvis av ren elakhet — för att ytterligare reta och förnedra den!

Den visste ju inte, att nu var julgransplundringarnas tid inne. Men det var den! Alla de där nya sakerna, som både såg så vackra ut och smakade så gott — dem hängde föräldrarna dit bara för att barnen skulle ha riktigt

om Kapten Singleton. God klang i engelskspråkiga länder har också Memoirs of a Cavallier, som anses ha varit en inspirationskälla för Walter Scott, och A New Voyage Round the World. I övrigt skrev Defoe böcker och tidningsartiklar i praktiskt taget alla ämnen och under en av sina fängelsevistelser inledde han utgivningen av en tidning där han förde talan för det parti som betalade bäst!

Domprosten Jonathan Swift var samtida till Defoe och han har den likheten med sin landsman att hans litterära rykte främst baserar sig på ett verk, Gullivers resor. Men det är väl också i stort sett den enda likheten mellan de två. Swift var en satiriker av stora mått och han utgav flera böcker som det är roligt att läsa än idag. Dit hör ex. Tale of a Tub och A full and true Account of the Battel fought last Friday between the Antient and the Modern Books in St. James Library, en liten behändig titel alltså i tidens sed.

Denna exemplifiering på "mästarnas övriga produktion" kunde fortsättas länge än. Där finns bl. a. La Fontaine och Beecher-Stowe — en av dem som en del kritiker anser har skrivit betydligt bättre saker än det verk som vi framför allt minns henne för, Onkel Toms stuga. De hittills givna exemplen räcker emellertid för att klargöra hur lönsamt det kan vara att bege sig ut på strövtåg i grannskapet av mästarnas främsta verk. Där kan man hitta mycket som det är roligt och spännande att läsa.

mycket att "plundra". Det kunde ju inte komma i fråga, att någon fick gå tomhänt hem. Det skulle tvärtom synas riktigt tydligt, att man varit på ett stort och fint kalas!

Men när ljusen brunnit ner och festerna tog slut — då fanns det inte mycket kvar av alla de där högfärdiga granarna, som var så väldigt granna nyss. Nästan allt barret låg på golvet. Många hade fått sina stolta toppar avbrutna. Små högar av hoptovat glitter och några svartbrända ljushållare, halvdränkta i stelnat stearin — det var allt, som återstod av hela stäten!

Strax efteråt kom herrn i ett av husen och bar ut sin gran på balkongen. Han stack sig i ansiktet på de vassa kvistarna, gjorde en ful grimas och mumlade mellan tänderna. Så höjde han på rak arm upp granskelettet över balkongräcket — tittade för säkerhets skull efter, att ingen var i vägen där nere — och slungade förargad och med fullkomligt känslolös min granen rakt ut i luften.

Några sekunder senare hade den hamnat i de smutsgrå drivorna. Där fick den ligga hela natten. Tidigt nästa morgon kom sopåkarn och slängde ner den i sin stora vagn, som redan var nästan fullproppad av likadana gamla torra, risiga, uttjänta julgranar.

Allt det där såg granen från balkongen.

Själv hade den aldrig blivit ompysslad och klädd i högtidsdräkt till årets största fest. Den hade bara stått och frusit på den dragiga balkongen. Den hade tåligt väntat där i snart en månad.

Under tiden hade den lidit hemska kval. Och slutligen hade den låtit allt hopp fara.

Men nu, när den såg vilken snöplig ändalykt alla de andra granarna fick — då slog det den med ens, att även om den aldrig blivit *klädd*, så hade den ju inte heller blivit *avklädd*. Inte plötsligt och brutalt blivit berövad allt det vackra, människorna behängt den med! Eller huvudstupa och fullkomligt hjärtlöst kastad ut ur huset, ner i drivorna!

Och när den såg på sina mjuka, smidiga grenar, som trots allt blåsande mått ganska bra där ute i den friska luften — då upptäckte den till sin förvåning att de börjat skjuta nya, gröna skott!

Ja, till sist kläddes den alltså sig själv — den där sorgsna, besvikna, förortade, intill döden förtvivlade granen, som grymma och tanklösa människor helt enkelt glömde bort att klä!

Ill.: Elsie-Britt Stenqvist

● MINA FEM SANATORIEJULAR

(Forts. fr. sid. 25)

som virkade vackra grytlappar efter ett mönster, som hon lärt av sin mor. Det var hennes bidrag till auktionen den sista jul hon hade kvar. Hon var döende, och jag förstår inte, varifrån hon tog kraft att föra virknålen med sina genomskinliga fingrar. Hon blev lycklig, när hon hörde hur högt grytlapparna gått; aldrig torde dylika ha betalats bättre. Tredjedag jul dog hon. På slutet var hon mörkrädd, rädd för det lilla mörkret, för nattens mörker, och för det stora mörkret, det sista och oåterkalleliga. Hon fick ha lampan tänd på nattduksbordet för att känna trygghet. Men rädslan för ensamheten därute i mortuariet, i de dödas rum, släppte hon inte. Hon var utlänning, och det gjorde kanske också ensamhetskänslan tyngre. Det fanns en landsman till henne på sanatoriet, också han svårt sjuk. De två var goda vänner mot slutet. Och tredjedag jul, en timme efter hennes död, dog också han helt stilla. Och ingen av oss, som kände och höll av dem båda, tyckte att det låg något barnsligt eller löjligt i att en av hennes vänner med lättnad sa: "Så roligt att hon slapp ligga därute ensam. Hon som var så mörkrädd."

Detta är nu länge sen, som allt jag berättar om. Sanatoriejularna har inte längre den täta bakgrund av ängslande mörker, som de hade förr. Långliggarna och de svårt sjuka har blivit mycket färre. Men jag minns en jul. Det är nu snart femton år sen, och jag låg på en liten sal för fem patienter. Vi var alla mer eller mindre sängliggare och en underlig och ömklig samling. Själv hade jag ett par veckor tidigare kommit från den kirurgiska avdelningen på ett lasarett, där jag genomgått tre revbensoperationer. Min sänggranne led av en svår psykisk depression. Ett par dagar före jul hade han företagit ett allvarligt självmordsförsök, som så när lyckats, och han drogs nu med sviterna efter det. Snett emot oss låg en svårt sjuk pingstvän, som kort före jul fått en blödning och var rätt dålig. Där låg också en flykting, en ung och olycklig pojke, som inte hade långt kvar. Den femte på salen hade inte heller fyllt tjugo år och längtade hem och var bitter för att överläkaren avslagit hans ansökan om hempermission över juldagarna.

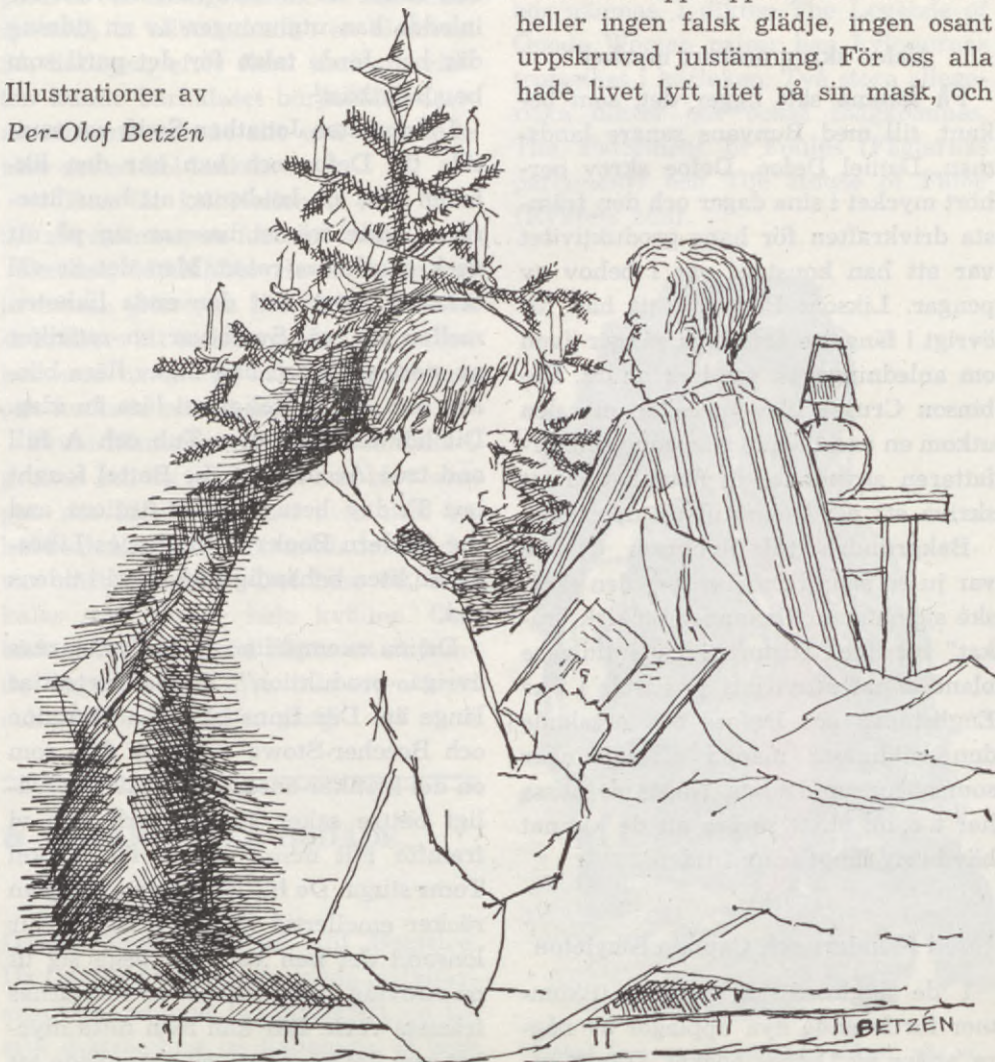
Det blev en underlig jul. Någon vänlig människa hade skickat till poj-

ken, som inte fått permission, två halvlitrar brännvin som lämplig julklapp och uppmuntran. Och han satte sig i sin ensamhet och bedrövelse på julaftonens eftermiddag och drack ur den ena. Han blev full och bråkig och skulle trava i väg till överläkaren och tala om för denne vad han var för en griffel. På den tiden var fylleri en ovanligare och allvarligare förseelse på ett sanatorium än nu, och konsekvenserna brukade bli tråkiga nog för syndaren. Det visste vi. Med förenade ansträngningar pratade vi till sist omkull stackaren på en rullbår och sköt in honom i putsrummet, och där somnade han och sov över sin julafton tills han på kvällen tillnyktrad och slokörad kravlade sig i säng. Vi andra tände vår gran och våra ljus på nattduksborden utan att direkt försöka gaska upp oss. Det blev nog en litet tungsint julafton. Själv mordskandidaten var ännu dystrare än vanligt och berättade för oss om sitt livs elände, som inte hade med sjukdomen att göra. När han ett halvår senare fick veta att han var så återställd att han snart kunde få börja arbeta, satte han själv definitivt punkt. Flyktingen tog

fram ett porträtt av en flicka, som han låg och stirrade på utan att säga mycket. Så lurade han in sig i filtarna och vände sig mot fönstret. Jag tror att han grät. Pingstvännen — en makalöst fin man — låg och såg på oss stillsamt och vänligt och försökte muntra upp den dystre med ett och annat tröstens ord och hostade dessemellan skrällande och fult. Själv hade jag litet ont i operationssåret, som varat sig en smula, och var nog inte vidare sällskaplig, där jag låg och bläddrade i mina julklappsböcker.

Allt detta låter säkert makabert och nedstämmande. Kan man tänka sig en hemskare jul! Men tro mig, det var inte hemskt. Det var väl inte så uppåt precis. Men vi var i grunden goda kamrater. Vi kände till varandras svårigheter och bekymmer och vi hade den sakliga medkänsla med varandra, som långvarigt och svårt sjuka inte sällan får för dem som verkligen prövat något. Det rådde ingen ovänskap på salen. Ingen tyckte illa om den andre. Ingen var missunnsam eller hätsk. Var och en hade väl nog av sin plåga men därför också en viss djupare förståelse för de andras. Nej, det var ingen dålig jul. Den var förvisso inte uppsluppen. Men där fanns heller ingen falsk glädje, ingen osant uppskruvad julstämning. För oss alla hade livet lyft litet på sin mask, och

Illustrationer av
Per-Olof Betzén

Jag låg och bläddrade i mina julklappsböcker...

● EN LYCKAD RESA

(Forts. fr. sid. 13)

Nästan var kväll sedan de gamla lagt sig upprepade sig den första kvällens händelseförlopp mellan dem. Majken var på intet sätt särskilt personlig eller intresserad av honom då de gamla var närvarande. Hon tycktes inte alls ha något behov av att uppleva honom som människa, som Svante Brundin, som ung tidningsvolontär och blivande storpolitiker, som riksdagsman in spe. Hon satt och pratade rätt slött med honom om perifera ting. Utan förvarning fick han emellertid åter och åter höra:

— Men varför kysser du mig inte?

Visst väckte hon hans åtrå. Den levde i hans kropp med ett tryck som han

vi lät oss inte mycket bedragas, orkade inte heller med de vanliga små helgbedrägeriernas traditionella attityder. För tre av oss blev det den sista julen — vi anade det, nej, vi visste det väl — och det gav oss kanske en försönlighet, ett överseende med varandra, som var en blandning av likgiltighet och insikt och som för en utomstående kan ha tett sig som självupptagenhet och känslökyla men som i varje fall var vår form av julefrid.

Mina fem sanatoriejourer har lärt mig att man aldrig kan väga de yttre och de inre villkoren i livet mot varandra. Lycka och olycka, glädje och sorg är alltid ojämförbara värden, otillgängliga för analys. Trots det djupaste fysiska elände kunde, som hos min kamrat pingstvännen, finnas en lugn och stark glädje, en inre samling och förtröstan, som jag, som har en annan och oförsonligare läggning, hade vägrat att tro på om jag inte fått uppleva den i hans person. Mina fem jourer på sanatorium — en av dem tillbragte jag på ett isoleringsrum i dålig kondition — har inte hört till mitt livs olyckligaste stunder, och jag tänker tillbaka på dem utan bitterhet, men inte utan tacksamhet. Vi sjuka fick då möta människors vänlighet i högre grad än vi förtjänt och trott vara möjligt. Själv hade jag kanske särskild tur. Just under jularna såg jag mycken stillsam och försynt heroism bland mina sjukaste kamrater. Vi höll ihop så gott vi kunde. Och den låga och fula form av brist på gemenskap, som kallas okamratlighet, var så sällsynt, att jag nästan aldrig mötte den.

aldrig tidigare hade erfarit. Kanske var det den otillfredsställda åtrån som drev honom att arbeta så intensivt och kom hans hjärna att sjuda av idéer som aldrig förr? funderade han. Men med henne kom han ingen vart. Hon lät sig sig inte besegras. Inte ett ögonblick fick han behålla övertaget. Hon tyranniserade hans begär och kom honom att på ett förödmjukande sätt känna sig oansenlig och icke fullvärdig. Då han direkt attackerade henne, sa hon:

— Nej, inte här.

— Varför inte här? Varför började du om det inte kan ske här?

— Nej, skaffa en motorcykel. Vi far ut. Det är härligt utåt bygden nu.

— Men jag har ju ingen motorcykel.

— Låna en. I värsta fall kan du säkert få hyra en.

— Men jag har inget körkort.

— Ändå har du kört förut.

— Då hade jag en som hade körkort bakom mig.

— Men nu ska du ju ha mig bakom dig. Vi far uppefter älven. Jag vet ett ställe som är härligt. Där kan vi stanna. Jag ska vara gudomlig mot dig.

— Om det händer nåt skulle det förstöra hela min framtid.

— Din framtid, pytt! Förresten händer det ingenting alls. Det som ska hända är att du ska få mig.

Hon tryckte sina mjuka bröst mot honom och kysste honom med öppna läppar.

— Men du har ju åkt i diket en gång. Där ser du att det kan hända.

Hon släppte honom genast och såg kallt på honom.

— Hur klarade han sig? Det har du inte velat säga.

— Det snackar vi inte om har jag sagt. Det tillhör det förflutna och angår inte dig.

Och nu drog hon åter av sig skorna och lämnade honom utan att säga godnatt.

Så kom midsommaraftonen. Majken följde med till Värnäs, en kommun några mil från Sulfafors och på andra sidan älven. Det var i Värnäs festligheterna skulle hållas. Vädret var inte alls bra. Det var kallt och en smula regnigt, så det var alldeles för kyligt att tälta. Men inkvarteringsfrågan löstes på så sätt att de äldre fick bo hos partikamraterna på platsen medan ungdomsklubbisterna bäddade syskonbäddar på golvet i Folkets Hus. Trots det dåliga vädret hade festen samlat så många att till och med läktaren och scenen blev upptagna. Svante grejade

en fin slaf åt sig och Majken mellan kulisserna. Hon låg länge och tryckte sig mot honom och var het och inbjudande, men som vanligt backade hon när hon drivit honom till en viss gräns.

— Jag måste sova nu, sa hon den här gången. Vi måste se ut som människor i morgon också.

Annars hade han haft en lyckad kväll. Han hade deklamerat de flesta av sina gamla slagnummer. Han kunde dem utantill, så han behövde inte stå rakt upp och ner med en bok i handen, utan kunde gestikulera och röra sig på scenen så mycket han ville. Han hade rivit ner riktiga applådåskor.

Midsommardagen hade de bättre tur med vädret. Strax efter tolv syntes faktiskt solen ett par timmar. Klockan ett började ett stort friluftsmöte. Allmänheten hade inbjudits. De höll till i Idrottsparken och minst ett par tusen människor krällde omkring som myror. Då den talare som partiet hade skickat upp anträdde tribunen, slog man sig ner på den upptorkade gräsmattan. Före talaren hade Svante deklamerat en sak och förberett stämningen. Medan orkestern spelade "Arbetets söner" stod Svante bredvid talaren, som han kände.

— Jag måste ner på posten och hämta ett brev som ska ha kommit från tidningen, viskade han. Man stänger om en halvtimme så jag undrar om jag inte kan få låna din motorcykel.

Utan ett ord lämnade talaren över nyckeln i Svantes hand.

— Partikamrater, ärade festdeltagare! hörde Svante honom ropa ut.

Han hade sett var Majken hade slagit sig ner och kryssade nu mellan de sittande människorna bort till henne. Han visade henne nyckeln och viskade:

— Jag har fått låna en motorcykel, kom nu!

Hon hade suttit med sina tunga ögonlock till hälften slutna. Nu försvann de och hennes bruna ögon levde upp som bärnsten när solen lyser. Utan ett ord reste hon sig upp, grep hans hand och så smög de sig försiktigt bort.

Landsvägen gick längs älvkanten. Landskapet var underbart vackert. Älven brusade vattenrik och stark med tusentals gula timmer, som ibland slungades lätta som stickor i luften, ibland hopade sig i stora massor. Här och där låg små öar mitt i älven med vackra björkar och smäckra tallar. Här och där stupade niporna ner och visade jordens gula kött.

(Forts. på nästa sida)

Majken hade lagt sina armar om Svantes liv och tryckt sin kind mot hans vänstra skulderblad. Hon hade knutit en ljusgul halsduk om sitt hår. Svante var barhuvad, men han hade funnit ett par skyddande glasögon i sadelväskan.

De susade fram med frisk fart. Luf-ten strök dem med mjuk häftighet. Majken spärrade in sina fingrar i hans bröstorg, sköt fram sin hals så att hon nådde hans öra med sin mun.

— Hastigare! skrek hon.

Och han ökade farten. Hon kröp tillfredsställd ihop bakom honom, men endast några minuter. Han kände hennes extatiska fingertoppar genom kavajen och skjortan och kände den lustfyllda beröringen då hennes läppar nådde hans öra.

— Hastigare! skrek hon. Mycket hastigare!

Han vred på huvudet och hann se hennes ansikte under en tiondels sekund. Dess uttryck tog andan av honom. Det var hypnotiserat, vilt. Det hade en intensivt närvarande glans av frånvaro och passivitet och extas. Eller kanske det var en intensivt frånvarande glans av närvaro? undrade han. En gång hade han sett något liknande; en flickas ansikte då han legat med henne. Det hade också varit präglad av hypnotisk passivitet och extas, av hängivelse och väntan. Så såg Majkens ansikte ut nu, men vildare, med väldigare styrka.

Ett glödande ursinne växte upp inom honom. Just nu hatade han henne. Han kände att han måste segra över henne om han inte själv skulle bli besegrad och märkt. Då hon åter ropade att han skulle öka farten, slog han istället av och stannade snart på en plats han fann lämplig. Hon blev ursinnig, men han grep henne och bar henne bort till älvkanten. Hon sprattlade i hans armar, men hans grepp blev bara hårdare. Nu ska du få se vem av oss som är den starkare, tänkte han, och han la henne ner på en bädd av lingonris och slet utan barmhärtighet upp hennes kläder. Det fanns inte längre någon kärlek till henne i honom. Han gjorde allt för sin egen skull. När han hade tagit vad han måste ta för sin självkänslas skull kände han bara förakt för henne.

— Ordna dina kläder och ditt hår så vi får fara tillbaka, sa han med brutal saklighet.

På återvägen körde han som han själv ville. Hon försökte först sitta rak bakom honom utan att röra vid

● INDIANMYSTIK KRING...

(Forts. fr. sid. 21)

Den vackre ynglingen fortsatte att sjunga ännu medan lågorna slickade hans kropp. Till sist återstod dock blott en askhög. Men denna hade knappt kallnat förrän ett stort grönt blad började skjuta upp ur de förkolnade lämningsarna.

Redan nästa dag hade det blivit till en hel palm, ett träd som ingen förut sett. Då insåg indianerna att ett underverk skett, att ynglingen varit oskyldig, och att han återuppstått i form av en sirlig palm. Av palmstammen gjorde de sig flöjter. Och se! dessa gav ifrån sig de vackraste toner, lika sköna som ynglingens sång. Det är de flöjterna som ljuder vid fruktmognadsceremonien, men kvinnor och barn anses inte motståndskraftiga nog att se dem eller höra den offrade ynglingens anderöst. De sitter alla i hyddorna med fingrar na i öronen.

Ceremonien är emellertid enkel. Männen beger sig i procession ut till de träd eller växter vars frukter börjar mogna. Här ljuder flöjterna en stund. Alla återvänder så till byn medan de båda spelmännen smyger bort och gömmer flöjterna i vattnet igen.

Ett par andra växter har bara männens hand om och får ensamma njuta av. Båda är starkt narkotiska och tillskrivs därför magiska krafter.

"Hemligheterna är många"

Det finns andra växter, vilkas andar kan frigöras och tränga in i människorna och orsaka vad vi kallar visioner och hallucinationer. Den ena är en slingerväxt, capi (Banisteria caapi, säger de lärda). Man krossar ett stycke av den i vatten eller tuggar den helt

hans kropp. Men när han ökade farten kände han plötsligt hennes händers grepp. Det roade honom att öka farten ännu mer för att känna hur hon kletade sig allt fastare på honom. Tillsist kände han hennes armar om sitt liv och hennes ansikte mot skuldran. Föraktet för henne försvann. En underlig tacksamhet flöt fram i honom. Nu var han tacksam att ha fått möta henne. Han hade blivit starkare tack vare henne. När han klev av cykeln på parkeringsplatsen grep han hennes bara armar och kysste henne.

— Mig fick du inte i diket, sa han. Det här var en lyckad resa.

enkelt. Snart nog omtöcknas den som avnjutit capi och under dvalan ser han allehanda syner, inte alltid så behagliga sägs det, men viktiga för honom. Det är budskap från andarna han får under ruset. Han söker tolka dem och följa anvisningarna.

Behagligare ska då dvalan efter yopo-snusningen vara. Yopo är ett pulver (berett av frön från Piptadenia peregrina) som dras upp i näsan med hjälp av ett dubbelrör av fågelben. Den snusande raglar omkring ett tag och faller slutligen till marken. Ibland ber han en god vän blåsa in pulvret i näsan, men detta kan vara riskabelt: det händer att den sovande aldrig vaknar mer. Också yopos verkan tillskrivs övernaturliga makter. Dör någon av dosen så är det växtandarna som blivit honom övermäktiga — och den tron ligger ju faktiskt ganska nära sanningen.

Indianernas hemligheter är många och ännu återstår mycket för forskarna att få reda på. Vad jag här berättat är bara fragment men kanske kan de ge en inblick i sidor av indianskt liv, som de vita mera sällan får tillfälle att iaktta, men som av vildmarksfolket självt tillskrivs den största betydelse.

● I KÖLDSTJÄRNANS TID

(Forts. fr. sid. 17)

Men i de blånande kvällarna i fjärlarnas land, när Kala kallade till sig fåglar och flädermöss och allehanda andra surrande vingvarelser för att av dem få veta något om stammens öden och Köldstjärnans hämnd, låg denna lilla ampra mammutkalv med snabeln upprullad som en ormbunke och lille Jaj, stammens hövding, gjorde den sällskap — ty endast han fick lapa av den starka urmjölken och endast han förstod sig på att trampa fram den ur in-nanmätena.

Men hans moder satt tillsammans med de andra kvinnorna ett stycke från Kalas Eld och sjöng en svårmodig underande sång, ty även fjärrilslandet var enligt spådomen dömt till undergång:

Hövding min son!
Bed om beskydd i fingermånga vintrar!
För dig och för oss!
Mot Köldstjärnans välde!

Kören:

Komna av samma Mammut!

Modern:

Komna ur djur och sköte
till Köldstjärnans tid!

● KRING VÅR TROGNA...

(Forts. fr. sid. 18)

eller en flagga upptill. Nedtill var stängerna nedstuckna i tre äpplen och på mitten satte man fast äpplen, förgyllda nötter och buxbomsgrenar. Hela pyramiden placerades på en fot som bestod av ett platt bröd och nedtill mellan stängerna uppställdes en kakkbild av den helige Nikolaus. Den sortens julpyramider var särskilt talrikt företrädna i Bayern. I vissa fall hängdes pyramiderna upp i taket och upptill fanns då en flätad krans eller en rad änglar, som genom den från ljusets låga utströmmande värmen rörde sig runt i en ring.

Under det nittonde århundradet finner julgranen på allvar väg utanför Tysklands gränser. År 1830 nådde den till Paris, där man på initiativ av prinsessan Helena av Orleans detta år klädde en julgran i Tuilerierna. Och omkring 1870 blev julgranen allmän i de parisiska hemmen. En ur skogsvårdssynpunkt intressant iakttagelse är den att man här inte brukade fälla de unga granarna, utan sålde dem med rot, så att de efter användningen kunde planteras ut igen. Detta är ju en synpunkt som även på senare år dykt upp i skogsvårdsdebatten här i Sverige. Hur den praktiskt skulle kunna genomföras är väl lite svårare att uttala sig om. På 1840-talet hade seden med julgran spritt sig till Ungern och England, till Ryssland nådde detta bruk ungefär 1850 och till Nord-Amerika infördes den vid samma tid av emigrerande tyskar.

Hur outhärlig julgranen är för den rätta julstämningen visar sig kanske bäst därav att till och med i sådana trakter där granen inte förekommer, och i sådana trakter där det på det hela taget är sparsam vegetation, håller man ändå fast vid traditionen och tillämpar den efter bästa förmåga. På det hela taget har väl julgranens utsmyckning hållit sig tämligen likartad genom åren, bortsett från vissa rapporter ifrån USA där man under senare år börjat sälja julgranar besprutade med olika färger. Hur traditionsvidrigt vi än tycker att detta verkar är det väl bara en tidsfråga när vi kan köpa julgranar med vår älsklingsfärg även på torgen här i Sverige. Och kanske det inte dröjer så länge innan vi får anledning att byta ut ett ord i den gamla julvisan: "Granen står så grön och grann..."

● ... OCH ANDRA ...

(Forts. fr. sid. 19)

set". Dels kunde tjänstefolket få njuta julfrid, eftersom all mat var lagad vecor i förväg.

Julbocken är en kvarleva från den tid guden Tor dyrkades. Detta framgår av att julbocken stundom varit försedd med en trähammare. Julbocks-lekens egentliga innehåll var, att en död bock, i likhet med Tors, blev levande igen. I början utfördes leken så att en person kom in utklädd till bock. Under sånger gjorde han och hela följet allehanda krumsprång, låtsades därefter falla ner som döda och slutligen bli levande igen. Sedermera förbjöds bockleken av myndigheterna och utförandet var belastat med ganska höga straff. Men julbocken har vi kvar i våra hem ännu idag i olika storlekar.

En från 1500-talet härstammande jullek är den även hos oss kända "blindbocken". Namnligheten med julbocken är knappast tillfällig. "Blindbock" har varit känt sedan urminnes tider hos alla europeiska folkslag. I Danmark kallas den "blindemomme", i Tyskland

"den blinda kon", i Frankrike "Colin-maillard" etc.

Sedan 1800-talet är ca 130 sånglekar fortfarande i bruk hos oss under julen, och alla har urgamla anor. Kanhända har de moderniserats under årens lopp, men de består.

När det närmar sig jul får vi inte glömma bort tomten. Alla känner till denna mer eller mindre utklädde sagofigur, antingen det idag är morfar eller farfar som agerar. Seden med tomte är rent anglosaxisk, och till en början dök tomten upp på Nikolausdagen den 6 december.

S:t Nicolaus var ursprungligen biskop i Myra, och han hade för sed att klä sig i röd klädnad och utdela gåvor till julen. Han levde på 900-talet. Nikolaus själv hade ett stort och yvigt, vitt skägg och detta blev modellen för våra "tomtar".

Helt säkert har de flesta av oss som barn suttit i spänning när tomten skulle komma, för att dela ut julklappar. Själva ordet julklapp kommer av den klapp man förr gjorde på dörren, för att tala om att någon present låg utanför.

Vid julen gläds man över det återvändande solljuset

★ ★ ★ JULENS BILDKORSORD ★ ★ ★

FRUSEN JORD (up)

TON (right)

HAR SÖMMER SKA GÅTT PÅ (down)

SUK I NORGE (down)

FÖRÄLSKAD (down)

KLOCK-PRISSET (down)

GUDINNA (down)

HÖRTILL SÖRG-DRÄKT (down)

MOTT (right)

ROV-FÄGEL (right)

SNUBBLA (right)

MISSVÄXT (down)

KAN PENDEL PÅ VÄG (down)

DONHU-VELLEN (down)

ÄRJUL-MATEN INTE KROPPS-DEL (down)

STAD (down)

HED (down)

HOPP (right)

YT A (down)

STAD (down)

FÖTSEL (right)

MAN BRUKAR BARA - BRA TRÄD (down)

TJUT (right)

HÖG-TIDS-TAL (right)

TRÄD (right)

ÖRT-BUSKE (down)

TRÄD (down)

KLÖST (down)

AN-HÖRIGA (down)

RÄTTS-NORM (down)

BELÄGG-NING (down)

SMÄLTA (down)

URSÄKTA GET INSTRUMENT (down)

BIO (right)

FLUNDRFISK (right)

SLUMMER (right)

UNDER 16 ÅR FÖREBUSS (down)

HALS-DUK (down)

VAD FRÖKEN VILL BLI (down)

FÖRBAK (right)

PÅ TASS ORÖRLIG (right)

EDGAR ALLAN (right)

STEG (right)

US VÄXT (down)

TID (right)

KLOK (right)

JÄ-ROM (right)

LAGG (right)

HÄ-ARK (right)

LÅNGTUR (right)

GOD JUL! (right)

● MOTORSPORT OCH...

(Forts. fr. sid. 9)

ber, oktober och november. Under år 1954 skadades ca 17.900 personer och av dessa var inte mindre än 4.700 svårt skadade.

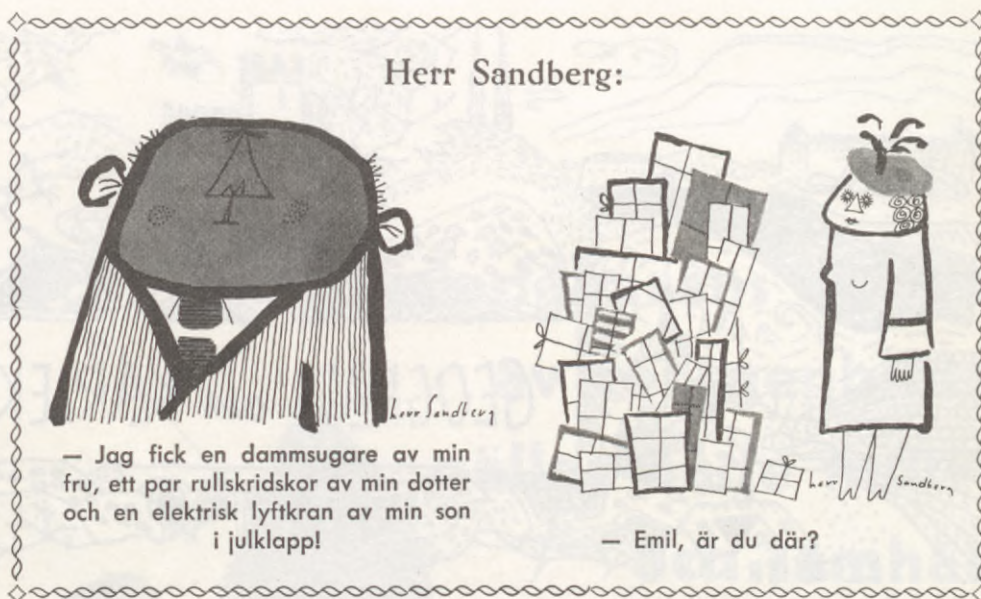
Man räknar med att ett års trafikolyckor i Sverige kostar över 400.000.000 kronor.

Det är tävlingsraseriets fel, menar en del. Och det här med motorcyklarna och mopederna är det allra värsta, tilläger man. Inom olika motor- och försäkringsorganisationer har med täta mellanrum starkt ifrågasatts behovet av mer eller mindre hårda restriktiva åtgärder. Körkortsåldern bör höjas och fartgränserna sänkas ytterligare, hävdas det. Vidare bör straffen för rattfylleri och stöld av motorfordon skärpas, körkortsproven göras svårare, materialkontrollen effektiviseras osv.

I sammanhanget får vi dock komma ihåg att varje maskin, varje fordon och instrument osv. har sin "skräckperiod". Cykeln har haft en sådan period, och detsamma gäller naturligtvis även för bilen, motorcykeln, flygmaskinen, radion, plastprodukterna etc. Alla övergångsperioder och tillväjningsprocesser har sina mindre behagliga sidor.

Skinnskutteraseriet är ingen helt sund företeelse, det är både motorfolk, läkare, kommunala och statliga myndigheter osv. eniga om. Men alla vet också att det är privatbilister och dito motorcyklister, som syndar värst. Tävlingsförarna sköter sig nog övervägande bra även utanför tävlingsbanorna, och dessutom är deras stora motortekniska kunnande av största värde för den motortekniska utvecklingen i stort.

Förresten finns det skinnknuttar och skinnknuttar. Den ena kategorin är nyktra, skötsamma och i verklig mening motorintresserade och motorkun-

— Jag fick en dammsugare av min fru, ett par rullskridskor av min dotter och en elektrisk lyftkran av min son i julklapp!

— Emil, är du där?

niga ungdomar, som sätter en ära i att uppträda hyfsat i trafiken.

Kategori nummer två är terroristtypen, som ofta är av klart kriminell läggning och icke sällan "avancerar" till billånare.

Det är för denna kategori som en intresseöverflyttning av något slag måste komma till stånd — och detsamma gäller naturligtvis även för rattfyllerister av alla åldrar och ur alla samhällsgrupper.

Friidrott och fotboll har fortfarande, och kommer väl att även framdeles ha, sin publik. Men det går inte att blunda för det faktum, att speedway, TT-lopp, motocross, isracing, motorsexdagars, samt biltävlingar av alla de slag, drar allt större publikmassor. Herrar sådana som Wilhelm Herz, H. P. Müller, Gustaf Adolf Baumm, Geoff Duke, Gianni Degli Antoni och Varg-Olle Nygren ställs inte i skuggan av vilken fotbollshjälte eller kolstybbsfantom som helst.

För att inte tala om bil-kanoner sådana som Fangio, Farina, Ascari och Gonzales.

Hur motorsporten kommer att utvecklas inom en överskådlig framtid är inte gott att göra några mera vittgående spådomar om. Troligen kan man dock räkna med en viss avmattning efterhand som flyget utvecklas.

Avmattningen torde för övrigt inte enbart komma att gälla motorsporten, utan den kommer säkert även att gälla nöjes- och nyttotrafiken.

Det finns nämligen ingen tvekan om att prisbilliga folkflygplan av skilda typer inom en relativt nära framtid kommer att slå ut en stor del av de traditionella landfordonen.

En sådan utveckling är förresten inte enbart betingad av den tekniska utvecklingen i stort, den nödvändiggörs helt enkelt på grund av omöjligheten för vägbyggarna att i längden hålla jämna steg med den våldsamt ökande trafikfrekvensen.

Dessutom påstår ju de mest pessimistiska bedömarna att världens oljetillgångar kommer att vara så gott som uttömda redan omkring 1975.

Den dagen den sorgen, får vi kanske trots allt säga. Vi vet ju alla, att vi står på tröskeln till atomåldern. Den står inte längre att hejda. Vi måste vara beredda på den och vi måste också se till att vi nyttjar dess enorma krafter på rätt sätt.

Fordon av alla de slag kommer att finnas även i framtiden. Hur de kommer att se ut kan vi bara vagt ana. Vad de kommer att framdrivas med och vilka hastigheter de blir mäktiga att uppnå — ja, det är inte utan att det känns lugnast att inte veta allt för mycket härom.

TÄVLINGSREGLER

I år har vi bytt ut det traditionella julkorsordet mot ett bildkorsord, som förefaller vara extra intressant — eller hur? För att göra det hela lite lättare för er, kan vi tala om att i ordrutorna med de svarta hörnen skall ni skriva någonting, som har med julramsor och jullekar att göra.

Så är det alltså bara att plocka fram en penna och sätta igång.

Lösningarna måste vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1957. För att komma med i prisbedömningen måste lösning vara märkt "Bildkorsord". Varje kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och adress på bildkorsordet.

Fyra priser utdelas: 1:a pris 25 kr, 2:a pris 15 kr, 3:e pris 10 kr, 4:e pris 5 kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' februarinummer 1957.

I vår julpristävling har vi låtit sju berömda kärlekspar från olika tider och miljöer hälsa på i sju olika svenska städer. Därifrån har de sänt små hälsningar till vår läsekrets, och det gäller nu att med hjälp av dessa budskap lista ut dels vilka paren är, dels vilka städer de besöker.

Gösta Knutsson.

1 Hej på er alla läsare! — Det var kul det här att få komma till en annan stad. Men nog saknar vi havet förstås. Färsk makrill lär man inte få här. Men sjö finns det ju förstås. En liten pluttsjö. Det lär finnas ett odjur som tittar upp ur den på eftersommaren. Den prissen skulle vara kul att få se. Fast det är ju inte den rätta årstiden förstås. Ja, hej på er allihop, som sagt var, och många hälsningar från Sveriges centrum!

2 Till alla Status' älskliga läsarinor och läsare sänder vi en hjärtlig julhälsning. Den här staden liknar inte Verona så mycket att det stör, men den är pittoresk på sitt sätt, och nedanför Hotel Brahes balkong kan mycket väl en älskande stå och uppvakta sin älskade däruppe. Det gjorde vi i går kväll. De här speciella karamellerna som de har här är mycket goda. Söta och syrliga på en gång — som den bitterljuva kärleken. Farväl allesammans!

3 Goddag, det är vi som skriver och önskar god jul! Jisses, vilka fina skyltfönster den här stan är full av! Aldrig kunde vi drömma om att det finns så mycket fint i affärerna. Men för oss blir det bara att stå och titta — för var ska vi ta pengarna ifrån? Fattiga och lata är vi — men nog vill vi bra gärna gifta oss. Gärna i Seglora här i stan — det var en tjugig kyrka!

4 Det är rätt märkvärdigt för oss som inte är så — hm — intresserade av kläder att komma till den här staden som är full av väverier och textilfabriker. Vi har provat kläder hela dagen. Ja, det är som en riktig lustgård det här också. För övrigt är staden snygg, och älven är vacker. Vi har glömt vad den heter, men vi kommer ihåg att den börjar på V. Här är tyvärr rätt dåligt klimat — det lär regna här mer än i någon annan svensk stad. Så det kan vara bra med lite kläder på kroppen. Till omväxling. God jul med många klappar!

5 Goddag goddag alla smålänningar och andra! Så fort vi kom hit frågade vi när det skulle bli marknad här — vi har en viss svaghet för marknader, se. Men det blir inte förrän i början av februari, sades det. Distingen heter den visst, och den ska vara väldigt gammal och fin. Men så länge kan vi inte stanna här. Nu ska vi gå på Carolina Rediviva. Jag ska beställa fram en bok av någon som heter Snoilsky. Han har visst skrivit om oss — det kan vara roligt att få se vad han skriver. God jul!

6 Det är en gammal fin stad det här, fast det gamla ser man inte mycket av. Jo, slottet förstås. Det gör ett mäktigt intryck där det ligger mitt i ån. Här är ett livligt affärsliv. Vi tänkte köpa ett par balettskor — det bör man väl kunna få tag i här, där det finns skor i alla former. Tyvärr är det ingen cirkus i stan — det vore annars så ro-

ligt att få träffa kolleger. Vi har en lina med oss. Den har vi spämt tvärsöver hotellgården, och tidigt på morgnarna övar vi oss — man måste ju hålla sig i form. Det vill säga, en av oss.

7 Det var inte långt vi behövde resa! Tjuugo minuter över ett ganska smalt vatten. Men våra städer är då bra olika. Vi undrar mycket om det finns något kloster här. Som man skulle kunna gå i. Vi ska klättra upp i Kärnan och titta — därifrån bör man ha bra utsikt över hela stan. Och över vår egen stad också. God jul i det nordiska samförståndets tecken!

Det gäller alltså att identifiera de sju olika kärleksparen och städerna, som de besöker. Skriv upp paren och städerna på kupongen. Lösningarna skall vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1957. (Endast en lösning får finnas i varje kuvert.)

Tävlingskuverten skall vara märkta "Geografi och kärlek". Lösningen och pristagarnas namn — glöm ej att ange namn och adress — kommer i Status' februarinummer 1957.

Kontantpriser utdelas till tävlingsvilliga deltagare. Första pris 100 kr, andra pris 50 kr, tredje pris 25 kr, fjärde pris 15 kr, femte pris 10 kr. Dessutom utdelas tre tröstpris i form av gratisprenumeration på Status under ett år.

TÄVLINGSKUPONG	
Kärlekspar:	Städer:
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
Namn:	
Adress:	

Tuberkulosläkarens diagnos av röntgenbilden gäller både individ och samhälle

PRODUKTIV SOCIALVÅRD

GOD SAMHÄLLESEKONOMI

Den aktuella tuberkulossituationen =

- 2 miljoner vårddagar per år vid våra tuberkulosanstalter
- 52 miljoner kr i driftkostnader vid tuberkulosanstalterna
- 69.500 registrerade tuberkulösa

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

kräver fortsatt vaksamhet och stöder det sociala tuberkulosbekämpandet genom sitt program:

- Förebyggande åtgärder
- God sjukvård
- Värdig eftervård
- Effektiv arbetsvård

De lungsjukas organisationer

driver 8 egna konvalescenthem med en årskapacitet av 50.000 gästdagar

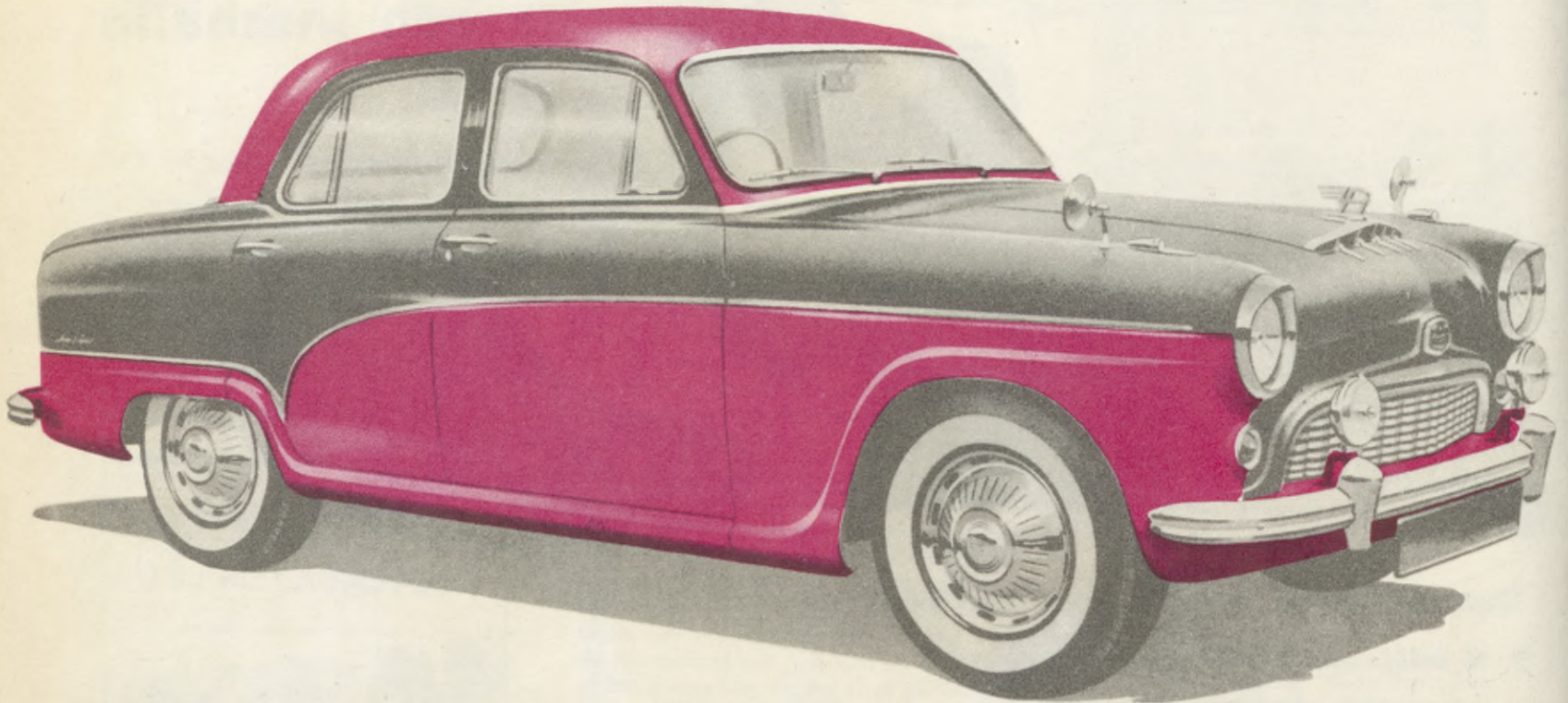

11

st.

AUSTIN BILAR

(accis betalas av lotteriet)

De Lungsjukas Riksförbunds Rikslotteri 1957

är hela familjens lotteri!

1:a vinst personbil Austin A 105

2:a vinst personbil Austin A 50

3:e–5:e vinst personbilar Austin A 40

6:e–11:e vinst personbilar Austin A 30

1.989 andra värdefulla vinster

Stilmöbler

Televisionsapparat (eller presentkort till värdet)

Radiogrammofon

Moped-scooter

Hushållsassistent

Matsilver etc.

2.000 vinster som passar alla åldrar

Sammanlagd vinstsumma: 150.000:—

BILDA FAMILJEKEDJA!

LOTTPRIS 2 KRONOR

REKVIRERA NU!

10 lotter — dragningslista gratis

20 lotter — portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!

Till DLR:s Rikslotteri, Box 4149, Stockholm 4.

Härmed rekv. st. lotter à 2 kr samt drag-
ningslista à 25 öre att sändas mot postförskott +
porto.

Namn:

Bostadsadr.:

Postadress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

STATUS 12/56